

Kantoor van afgifte: 2800 Mechelen 1

P 309638

België – Belgique
P.B. – P.P.
2800 Mechelen 1
BC 7215

Nieuwsbrief

Mossen en Lichenen - Planten - Paddenstoelen

9e jaargang nr. 1 januari – februari – maart

Verschijnt driemaandelijks

Afzendadres:
Coxiestraat 11
2800 Mechelen
studie@natuurpunt.be
www.natuurpunt.be

natuurpunt

Deze nieuwsbrief wordt gratis toegestuurd aan alle geïnteresseerden.

Wenst u lid te worden van één van de werkgroepen en de nieuwsbrief op regelmatige basis te ontvangen, stuur dan een briefje naar Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen of een mailtje naar Roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

De nieuwsbrief wordt digitaal verstuurd (PDF-formaat).
Wie dit wil kan de nieuwsbrief nog wel op papier ontvangen.

Wenst u de nieuwsbrief niet langer te ontvangen, geef dan een seintje.

Veel leesplezier!

**De volgende nieuwsbrief zal in juni verschijnen.
Artikels en kalenders kunnen tot 20 mei ingestuurd worden.**

Wil u ons financieel steunen dan kan dat. Giften vanaf 30€ zijn fiscaal aftrekbaar.

Storten kan op rekening nr.: 230-0524745-92 met vermelding van de volgende projectnummers:

- *Natuurstudie algemeen 2000*

- *Plantenwerkgroep 2351*

- *Paddenstoelenwerkgroep 2301*

- *Mossenwerkgroep 2201*

INHOUD

Nauwkeurige lokalisatie op waarnemingen.be	4
Periodiciteit van de nieuwsbrief	4
Oproep populaties Vlasbekje en Geel nagelkruid	4

Nieuwsbrief Mossen en lichenen

Fon Mossen en Lichenen	7
Natuurstudie in afdeling Zuidrand Antwerpen	8
Vlaamse Werkgroep Bryologie en lichenologie	8

Nieuwsbrief Planten

Karterproject Flower 2015	11
Met de Nationale Werkgroep Botanie op streeptocht	11
FON op excursie	14
Florawerkgroep Diest Natuurpunt Oost-Brabant	24
Limburgse plantenexcursies	25
Plantenwerkgroep Natuurpunt Gent	41
PWG Vlaamse ardennen <i>Plus</i>	42
Plantenwerkgroep afdeling De Wielewaal	44
Plantenwerkgroep Schijnvallei	45
Planten in C6 Kempen	45
Plantenwerkgroep Thalictrum - Natuurpunt Geel Meerhout	46
Plantenwerkgroep Allium - Denderstreek	47
Plantenwerkgroep Scheldeland	48
Plantenwerkgroep Meetjesland	50
Plantenwerkgroep Duinviooltje	51
Plantenwerkgroep Klein Brabant	52

Nieuwsbrief Zwammen

Paddenstoelenproject Vlaams-Brabant	55
Brandplekpaddenstoelen gezocht	55
Elzenkatjesmummiekelkje en verwanten	56
Paddenstoelenwerkgroep Mycoflora	56
Mycologia Zuid – West – Vlaanderen	57
18 ^e Vlaamse Mycologendag 21 maart	58

Nauwkeurige lokalisatie op waarnemingen.be

Op dit moment werden in totaal reeds 628.023 waarnemingen ingevoerd, door 3.214 gebruikers. De planten hebben het grootste succes met 32.607 waarnemingen, maar ook van paddenstoelen blijven de waarnemingen toestromen en zitten we nu aan 18.763. Mossen en korstmossen zijn wat minder populair met slechts 3.585 waarnemingen. Tot hiertoe hadden we niemand om de waarnemingen van de mossen te controleren. Maar Dirk De Beer had die taak al een beetje op zich genomen en heeft toegezegd om admin te zijn.

Eén van de grote kritieken die op waarnemingen.be wordt geleverd is het feit dat de nauwkeurigheid van de waarneming erg afhankelijk is van het feit of de waarnemer genoeg inzoomt op de google-earth kaart. Bij het werken met IFBL-hokken, is de nauwkeurigheid van de locatie bij alle waarnemers min of meer gelijk. We willen de waarnemers er op wijzen dat het belangrijk is om voldoende in te zoomen. Het is mogelijk dat vele mensen niet door hebben dat ze het pijltje (= de plaats van de waarneming) met hun muis moeten verslepen tot op de exacte locatie.

Ook al is het eenvoudiger om de waarnemingen per gebied in te voeren, zonder ze allemaal te lokaliseren. Probeer toch nog iets preciezer te zijn en duid voor de soorten afzonderlijk aan waar in het gebied de ze juist werden waargenomen.

Periodiciteit van de nieuwsbrief

In 2009 zal deze nieuwsbrief in maart, juni, september en december verschijnen. De artikels voor de volgende nieuwsbrief en excursiekalenders worden verwacht tegen 20 mei bij Roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Oproep populaties Vlasbekje en Geel nagelkruid

Hans Verboven

bij deze zou ik graag een oproep plaatsen. Ik ben namelijk in het kader van mijn doctoraatsonderzoek op zoek naar (redelijk grote) populaties van Vlasbekje (*Linaria vulgaris*) en Geel nagelkruid (*Geum urbanum*). Indien iemand een populatie van één van deze weet staan, gelieve mij dan te contacteren. Het vinden van voldoende planten is een kritische fase binnen het onderzoek dus alle hulp wordt zeer sterk op prijs gesteld.

Alvast bedankt!

verboven_hans@hotmail.com

Nieuwsbrief MOSSEN & LICHENEN

Werkgroep Mossen en Lichenen

een *symbiose* tussen
Floristisch Onderzoek voor
Natuurbehoud
&
Natuurpunt

FON

Voorzitster:

* Chris Janssens (014/21.67.49)

Secretaris:

* Karl Hellemans (03/383.26.58)

Penningmeester:

* Jan Dirkx (014/58.64.64)

Ereleden:

* Juul Slembrouck (03/321.32.75)

* Hubert De Meulder (03/830.13.87)

Redactie:

* Marie-Claire Bottu (011/68.03.01)

* Jan Dirkx (014/58.64.64)

* Chris Janssens (014/21.67.49)

* Vera Tetsch (014/36.88.50)

* Juul Slembrouck (03/321.32.75)

* Henri Stappaerts (03/288.43.70)

excursies op maandagnamiddag om de
veertien dagen

ContactpersonenNatuurpunt

EDUCATIE

* Hans Vermeulen (014/47.29.50)

Graatakker 11, 2300 Turnhout

ARTIKELS & INFO

* Roosmarijn Steeman (015/29.72.22)

Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

Doelstellingen Werkgroep

- * bijdrage vormen voor natuurbehoud/-beheer
- * ecologisch onderzoek
- * verspreidingsonderzoek
- * popularisatie van de (korst)mossen-studie
- * stevige band met educatie: cursussen en initiatie-excursies
- * publicaties

De Werkgroep Mossen en Lichenen FON - Natuurpunt is een symbiose tussen de Werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud en Natuurpunt. De werkgroep F.O.N. bestudeert al meer dan een decennium de mossen van ons land. De werkgroep opereerde in het verleden hoofdzakelijk in het Antwerpse maar richtte ook tal van excursies elders in, o.a. naar Wallonië en het buitenland. De werkgroep staat open voor iedereen die geïnteresseerd is in mossen en/of lichenen, leken of gevorderden. Op de excursies worden beginners met zorg opgevangen (educatie). Er wordt tevens veel gewerkt aan feedback naar de leden. Met dit alles poogt de werkgroep zijn steentje bij te dragen aan zowel mossen- en lichenenstudie, als aan het natuurbehoud.

**Ook jij kan iets bijdragen aan deze
nieuwsbrief!**

FON Mossen en Lichenen

In 2008 zijn we reeds gestart met een nieuw project in de Lovenhoek. Dit jaar wordt er verder systematisch geïnventariseerd in dat gebied. Aangezien het 140 ha beslaat zullen we er zeker nog een jaar werk hebben.

Vertrek: Aan de kerk van **Pulderbos !!!!!!!**

Samenkomst om 12u45 en vertrek daar om 13u stipt.

In het begin parkeren we aan de brug over de Molenbeek. Laatkomers kunnen altijd bellen op de GSM van Jan Dirkx of Chris Janssens om nog aan te pikken.

07 april

21 april

Mochten er wijzigingen gebeuren o.w.v. slechte weersomstandigheden of om andere redenen, dan word je via e-mail op de hoogte gebracht, ten laatste de maandagavond. Stuur je recent e-mailadres door aan Chris Janssens (fam.paulussen@scarlet.be) en vermeld misschien ook je telefoonnummer als je er bij wilt zijn. Mocht een verzonden bericht terugkomen, dan kan ik je nog altijd telefonisch op de hoogte brengen.

Beginners zijn hartelijk welkom en zullen met de nodige uitleg graag geholpen worden! Lichenenonderzoekers en de mensen met bryologische interesse zijn samen actief en lopen in hetzelfde hok. Terloops worden ook de zwammen genoteerd.

We schenken ook aandacht aan de flora en ecologie van het gebied.

GSM	Jan Dirkx	0479/42 68 74
	Chris Janssens	0476/48 22 30

Natuurstudie in afdeling Zuidrand Antwerpen

Iedereen is welkom om vrijdagvoormiddag aan te sluiten bij de werkgroep Zuidrand Antwerpen.

Daar wordt naar korstmossen, mossen en paddenstoelen (de volgorde verandert naar gelang het seizoen) gekeken.

Deze activiteit gebeurt onder leiding van Hans Vermeulen.

Beginners zijn welkom, maar het moeten doorbijters zijn,...

Meer info bij Catherine Vandercruyssen: cvdx@telenet.be of 03/288 81 07

Vlaamse Werkgroep Bryologie en Lichenologie

Voorzitter: Dries Van den Broeck
Secretaris: Geert Raeymaekers

Deze werkgroep heeft tot doel om de studie van de Bryologie en Lichenologie in Vlaanderen te bevorderen en werd in 1981 opgericht onder de auspiciën van de Nationale Plantentuin te Meise. Momenteel zijn er 110 leden. Als voornaamste activiteit worden excursies in België en in het buitenland gehouden waarop de flora van de bryofyten (bladmossen, levermossen en hauwmossen) en lichenen (korstmossen) wordt geïnventariseerd en bestudeerd. Er worden ook determinatie-dagen ingericht.

Iedereen met interesse voor bladmossen, levermossen en lichenen is welkom bij de werkgroep en op de excursies. Minder ervaren bryologen of lichenologen in spe worden met plezier op weg geholpen.

Wens je lid te worden van de werkgroep? Het lidmaatschap bedraagt 8 Euro voor een jaar of 15 Euro voor twee jaar, over te schrijven op het rekeningnummer van de VWBL: 738-0251996-12

VWBL-Dirk De Beer, Amerikalei 214, 2000 Antwerpen.

Wens je op de hoogte te blijven van de activiteiten van de VWBL, stuur dan een mail naar geert.raeymaekers@skynet.be met vermelding van je naam, adres, e-mail en telefoon op te geven! Geef tevens aan wanneer je zou op prijs stellen op een mailing list te staan die occasioneel en alleen voor interne aangelegenheden aan de werkgroep zou gebruikt worden vb. plotse wijziging in het excursieprogramma. Je adres wordt natuurlijk nooit aan derden meegedeeld of voor commerciële doeleinden gebruikt.

Excursies

Zaterdag 25 april Het Walenbos, een groot boscomplex in het Hageland, met zowel erg natte elzenbossen als drogere eikenbossen. Afspraak: 9u30 aan de kerk van Sint-Joris-Winge.
contact: Herman Stieperaere.

Zaterdag 16 mei Moervaartdepressie te Sinaai (stad Sint-Niklaas). Deze omgeving was eertijds beroemd omwille van de kalkplanten. Recent zijn er na beheerswerken weer mooie soorten opgedoken, zullen ook de mossen deze trend volgen? We bezoeken twee bosgebieden: Fondatie van Boudeloo en bosreservaat Heernisse.

Afspraak: 9u30 aan de kerk van Sinaai.

contact: Dirk De Beer (dirk.debeer@telenet.be)

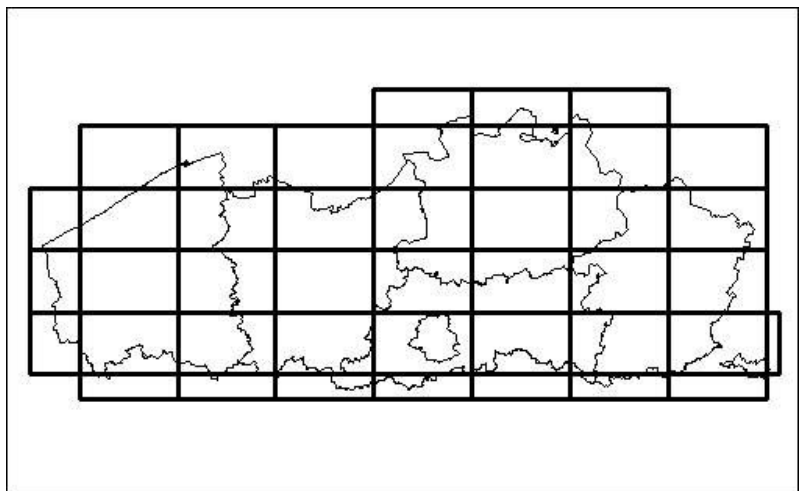
Zaterdag 6 juni Neigembos. Nog een groot boscomplex met een gradiënt van natte elzenbroekbossen tot drogere eikenbossen, met stukjes heide.

Afspraak: 9u30 aan de kerk van Neigem bij Ninove.

contact: Geert Raeymaekers (gsm 0473 59 13 24)

Nieuwsbrief PLANTEN

NWB

natuurpunt

Plantenwerkgroepen Natuurpunt

In het Vlaamse land zijn tientallen plantenwerkgroepen actief binnen Natuurpunt. Zij organiseren i.s.m. de natuurvereniging talloze excursies. De meeste excursies staan open voor beginners, er wordt dan expliciet aandacht besteed aan educatie.

Veel werkgroepen doen aan inventarisatie op kilometerschaal (via het 'IFBL-raster') in het kader van atlasprojecten. Een reeks werkgroepen spitst zich evenwel toe op de studie en inventarisatie van natuurgebieden. Tijdens een aantal activiteiten van de werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud wordt zelfs zeer nadrukkelijk aan vegetatiekunde gedaan (vegetatie-opnamen). Je krijgt als vrijwilliger de kans om hieraan actief deel te nemen en bij te leren.

Informatie inventarisatie & monitoring:

Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Coördinator
Planten, mossen, lichenen, fungi
Coxiestraat 11
2800 Mechelen

tel. 015/29.72.22
fax. 015/42.49.21 (tav. Studie)

e-mail:
Roosmarijn.Steeman@natuurpunt.be

Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud FON

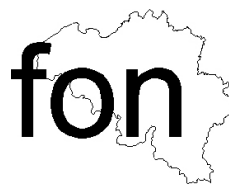
Voorzitter:
Erik Molenaar
Ferdinand Coosemansstraat 24
2600 Berchem
tel. 03/218.59.69

e-mail:
erik.molenaar@skynet.be

fon-o-foon 0474/35.53.69

FON-Website:
<http://users.skynet.be/fon/>

Website (algemeen):
<http://www.natuurpunt.be>
(Fauna & Flora)

Nationale Werkgroep Botanie NWB

Voorzitter:
André Van den Bergh
Vitsgaard 9
1745 Opwijk
tel. 052/35.05.18
GSM 0472/68.83.35

e-mail:
andre.vandenbergh@pi.be

**Ook jij kan iets bijdragen aan de
Nieuwsbrief Planten!**

Karterproject Flo.wer 2015

Na het afwerken van de Atlas van de Flora van Vlaanderen valt het karterwerk niet stil. Omdat een volledig nieuwe kartering echter vermoedelijk weer meerdere decennia duurt zochten we een methode om op relatief korte termijn toch regelmatig vernieuwde verspreidingskaarten te produceren. Dit kan door telkens deze hokken te bezoeken waar de gegevens te oud zijn en deze te vervangen door nieuwe lijsten. Zo zouden we bv. tegen 2015 nieuwe kaarten kunnen maken die grofweg verspreiding van de planten in de periode 1990-2015 weergeven. Om dit te realiseren starten we met een nieuw hokkenadoptieprogramma. Het is de bedoeling om ieder jaar een overzicht te publiceren met de hokken waar onze gegevens het minst actueel zijn. We willen bovendien ons zicht op de verspreiding verfijnen en werken daarom met "tetraden". Deze eenheid komt overeen met een uurhok dat je in 4 deelt, je krijgt dan 4 hokken van 2 x 2 km. In deze tetraden moet minstens één kilometerhok geïnventariseerd worden. De basiséénheid van de inventarisatie blijft dus een IFBL-kilometerhok. We starten met het inventariseren van alle tetraden waar sinds 1972 geen lijsten van beschikbaar zijn. Op www.plantenwerkgroep.be vind je een kaart met deze hokken. Rood gekleurde hokjes zijn reeds door iemand gereserveerd.

Als je je wil ontfemen over één van deze hokken neem je best contact op met Wouter Van Landuyt (wouter.vanlanduyt@inbo.be of 02/558.18.19). Als je dat wenst kan je ook een afdruk krijgen van de stafkaart met de hokken van de tetraden die je wenst te inventariseren.

Met de Nationale Werkgroep Botanie op streepocht

Andre Van den Bergh

De Ourthevallei te Esneux

4 oktober

Met de GPS bleek het niet zo gemakkelijk om de kerk te vinden, maar uiteindelijk vond iedereen het afspraakpunt. Chris en Luc hadden zelfs de klim van het station naar de kerk gedaan, maar ik moest hen ontgoochelen, want deze keer bevond het hok zich naast het station, zodat we terug naar beneden moesten. Ik was vandaag gids en samen met 17 botanisten konden we even voorbij het station van Esneux onmiddellijk van start gaan. Een verlaten site langs de sporen was een ideale groeiplaats voor heel wat spoorwegflora, zoals Kleine leeuwenbek, Kaal breukkruid, Florentijns havikskruid, Plat beemdgras en Slangenkruid. We vonden er echter ook andere soorten: Fluweelblad, Fijne ooievaarsbek, Wolfskers, Borstelkrans, Grasklokje, Rapunzelklokje, Ruig klokje, Pluimgierst, alsook *Panicum schinzii*, Heggenduizendknoop, Duifkruid, Viltig kruiskruid en Geelrode naalbaar. We trokken naar het jaagpad (dat nu dienst doet als fietspad) langs de Ourthe, waar de flora ons een beetje ontgoochelde!! Buiten Grote engelwortel, Hondstarwegras, Maretak en de bastaard *Fallopia x bohémica* viel er niet veel te ontdekken. De magen begonnen te rammelen want het was al bijna halfeen toen we terug aan onze wagens kwamen. Chris, die de

dag voordien de kaap van 50 bereikt had, trakteerde het gezelschap op taart, zodat we met een volle maag de klim door het ravijnbos moesten aanvagen. Maar eerst wachtte ons de muur van een oude steengroeve, waarop niet alleen Steenbreekvaren maar ook Schubvaren groeide. Dan volgde een stenig pad door het ravijnbos met beekje, waar we een bont gamma varens aantreffen: Zwartsteel, Tongvaren, Stijve en Zachte naaldvaren. Verder Springzaad-veldkers, Vingerzegge, Paarbladig goudveil, Knollathyrus, Eénbloemig parel-gras, Muursla, Bosgierstgras, Vogelnestje, Echte guldenroede en Bosmuur. Boven op het plateau wandelden we langs enkele akkers en via de berm van een woonwijk, waar we Beemdkroon, Geel walstro en Muskuskaasjeskruid aanstreepten, bereikten we opnieuw het bos, waar de dappersten met Jean, Willy, Joost en Boudewijn voor de steile afdaling zonder pad kozen. Ik moest rekening houden met Ward en Evy en koos samen met de anderen een wandelweg die wel een kleine omweg maakte, maar veel minder steil naar de vallei afdaalde. Iedereen kwam behouden terug aan het station, waar op het terras van een taverne bij een trappist of een koffie nog wat nagekaart werd over de 293 taxa die we in dit hok genoteerd hadden.

De Flora van de stad Mechelen

Zaterdag 18 oktober

De afspraakplaats aan het station van Nekkerspoel voor onze laatste streeptocht vormde een groot probleem, want bijna niemand vond onmiddellijk het station. Voor één keer waren diegenen die met de trein kwamen bevoordeeld en na wat druk over en weer telefoneren en programmeren van GPS kon Anne uiteindelijk met een klein halfuur vertraging de 17 deelnemers naar het geplande stadshok leiden. Het decor was eerder ongewoon voor een plantenexcursie: het oude stadscentrum van Mechelen, waar de drukke zaterdagmarkt bezig was. Dus met de geur van hamburger-, hotdog- en warme wafelkraampjes....en met wervende kramers die hun exotisch fruit en tuinplanten aanprezen. Met het geluid van de muzakmuziek uit de winkelwandelstraatluidsprekers, de popmuziek van de platenkraampjes en het "boenke-boenke"- gedreun uit de boxen van de voorbijrijdende auto's....en op de achtergrond het vrolijke geklingel van de stadsbeiaard. Dit alles samen met de kleurrijke drukte van de marktbezoekers en toeristengroepjes van allerlei nationaliteiten (die ons met verbaasde blikken bekeken terwijl we tussen de straatstenen en op de oude kaaimuren naar plantjes aan het speuren waren!!). En dat speurwerk was niet zonder resultaat: tussen de straatstenen vonden we Liggende ganzenvoet, Bleekgele droogbloem, Hertshoornweegbree en Behaard breukkruid en na lang zoeken ook Straat- en Klein liefdegras. Op de kaaimuren noteerden we naast Muur- en Steenbreekvaren ook Zwartsteel en Tongvaren. Maar opvallend waren de massa's Klein glaskruid. Verder noteerden we aan de waterkant Stijf barbarakruid, dat aanvankelijk verward werd met Geoord helmkruid, Blauw glidkruid, Wolfspoot en Engelwortel. *Elodea densa*, een Waterpest uit Zuid-Amerika groeide in een gebetoneerde beek (waarschijnlijk weggeworpen materiaal) en de Hoge fijnstraal dook regelmatig op in dit stadsmilieu. Een zaailing van *Paulownia tomentosa* (determinatie Filip Verloove) werd eerst als *Sparmannia africana* gedetermineerd en een bijzonder klokje met sterk openstaande bloemen

werd als *Campanula fenestrellata* ssp. *fenestrellata* aanzien, maar dit moet aan de hand van herbariummateriaal nog bevestigd worden. Al bij al toch een waardige afsluiter van het botanisch seizoen met 194 soorten, waaronder toch enige bijzonderheden!! Dank aan alle deelnemers voor hun ijver en vlijt tijdens de excursies bij het opzoeken en determineren van de talrijke planten. Ook dank aan Karel voor het nalezen van de tekst!

Excursiekalender

Zaterdag 28 maart   Studiedag in het Bois de Silly

Gids: Luc Allemeersch, tel. 02/36.16.054.

Samenkomst aan het **station van Silly** (Henegouwen) om 9u00 – einde 17u00.

Planteninventarisatie in kmhok F3.36.42, met voorjaarsbos, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Zaterdag 11 april   Studiedag in de Vlaamse Ardennen

Gids: Karel de Waele, tel. 09/38.64.560; GSM 0474.77.82.76.

Samenkomst aan het **paterskerkje te Ronse** op de Elzeelsesteenweg 301 tegenover de Monseigneur Beylstraat om 9u00 – einde 17u00.

Planteninventarisatie in kilometerhok E3.51.33, met bronbos, bronbeekjes en oude spoorweg, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt. Meebrengen: **zeker laarzen**, loep, flora's, lunchpakket met drank

Zaterdag 25 april   Studiedag in het Gentbos

Gids: Jean de Prez, tel. 09/25.12.726; GSM 0472.48.42.34.

Samenkomst aan de **kerk te Merelbeke** om 9u00 – einde om 17u00.

Planteninventarisatie in nog te bepalen kmhok, met voorjaarsbos, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Zaterdag 9 mei   Studiedag in de IJsevallei

Gids: Daniël De Wit, GSM 0477.25.10.32.

Samenkomst aan de **kerk te Huldenberg** om 9u00 – einde om 17u00

Planteninventarisatie in kmhok E5.32.34, met de lenteflora van een Brabantse riviervallei, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt. Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Zaterdag 13 juni Studiedag in de Langemeersen

Gids: Karel De Waele, tel. 09/38.64.560; GSM 0474.77.82.76.

Samenkomst aan de **kerk van Petegem aan de Schelde** om 9u00 - einde om 17u00

Planteninventarisatie in kmhok E2.38.11, met natuurreserveaat “De Langemeersen”, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt. Meebrengen: **laarzen**, loep, flora's, lunchpakket met drank.

FON op excursie

Erik Molenaar

De Stadsflora van Leuven verder onder de loep 27 september

Inleiding

Al meerdere jaren bezoeken we Leuven in deze periode om de urbane flora te bestuderen. Hier zijn immers al fraaie vondsten gedaan. Aan het station verzamelen zich een tiental floristen, nl. Nico Wysmantel (streeplijsten, verslag), Erik Molenaar (verslag, nota's en foto's), Geert Andries, Hubert Van Eiken, Marc Detollenaer, Daniël De Wit, Emiel Wagemans, Mia Schrooten, Piet Coninx en Kasper Van Acker (foto's). Luc en Eef Vervoort, inwoners van Leuven, vervoegen ons pas aan de startplaats op de Keizersberg. Later sluit ook Yolande De Coster aan. We noteren de stadsflora in de omgeving Kareelveld (e5-13-41 en Brusselse poort (e5-13-43) waarin we zoveel mogelijk verscheidenheid in biotoop opzoeken. Er zijn ook losse gegevens van de stationsbuurt (e5-24-11) en Bruul (e5-13-44). Op deze zonnige dag komen de deelnemers uit alle provincies, behalve uit Oost-Vlaanderen. We vermelden aan het station alvast een zeer groot exemplaar van Gingellikruid, een opener van de dag om naar op te kijken.

Fors exemplaar van Gingellikruid

Linze in bloei

Bespreking

Abdij van Keizersberg en Kareelveld

Na enige verplaatsingen bereiken we de Abdij van Keizersberg waar we terstond de nog aanwezige bosflora noteren. Ook de gazon en de oude abdijsmuur bevatten veel soorten die getuigen van een oud bosbiotoop. Opvallend is de grote populatie Boskortsteel. Er groeit ook Boshavikskruid, vergezeld van o.a. Bosviooltje, Heggenwikke, Mannetjesvaren en Bosandoorn. Laurierkers en Ierse klimop zaaien er lustig uit. Beneden aan de Ring gedijt een kleine populatie Muurbloemmosterd. Langs de straten dalen we de Keizersberg af langs 's Hertogenwijngaard. Op een viaduct vinden we zowel Klein- als Straatliefdegras. Als we even een blik werpen in

de stilaan verwaarloosde tuin van het vroegere provinciaal museum 'Van Humbeeck-Piron' kunnen heel wat extra soorten worden opgetekend, zoals Muizenoor, Oranje havikskruid, Cotoneasters en Schijnaardbei. Ook de hoogstambomen met verschillende soorten appels en noten hebben de aandacht van onze floristen. Het aangelegen domein "de Wijnpers" was historisch de plaats waar de Hertogelijke wijngaarden lagen, thans is de provinciale landbouwschool hier ondergebracht. Als we om het terrein heen lopen via de Donkerstraat en de Wijnpersstraat passeren we o.a. een braaklandje met veel Vederesdoorn, een bloeiend exemplaar Muurhavikskruid, jonge exemplaren van Zwarte balsempopulier en in de straat verder nog *Hibiscus syriacus*, Wit vetkruid, Ranonkelstruik, Pilzegge (!) en zowaar zaailingen van Wierookceder. Deze laatste wordt trouwens later in de week nog eens extra onderzocht en ingezameld door Kasper, die het materiaal opnieuw vergelijkt met de moederboom in de nabije omgeving. Op de muren hebben we intussen al Zwartsteel, Steenbreekvaren en Muurvaren gezien. Wanneer we vanuit de Wijnpersstraat de Leuvense ringweg kruisen richting Kareelveld staan tussen de kasseien ook zaailingen van Rode spoorbloem, Lavendel en Wijnruit. Niemand van ons heeft deze laatste soort ooit eerder in de straten gevonden, maar deze Rode - Lijstsoort wordt ook opgegeven voor Nederland. Door de Wijnpersstraat gaan we naar het Kareelveld. De fraaie verwilderende sieroorten als Grote leeuwenbek, Aubrietia, Tuingoudsbloem en Kruijklokje zijn echter niets vergeleken met een vreemde, bloeiende wikke die groeit naast enkele glasbollen en die een Linze (*Lens culinaris*) blijkt te zijn.

Brusselse poort, Kabouterberg en Sint Jacob

Gesterkt door een stevige middaghap en dito slok in het café aan de Oude Brusselse poort, trekken we van hieruit dieper de stad in. Hier treffen we allerlei nieuwe zaken aan, zoals Chinese kamperfoelie, Driebladige wingerd en *Ribes sanguineum*. Luc neemt ons mee naar één van de bijzondere biotopen in de stad, nl. resten van de oude omwalling aan de Kabouterberg, gedeeltelijk ook bekend als 'Remyvest'. Het is wellicht ergens op deze vesten dat in de 16de eeuw de Leuvense medicus en botanicus 'Cornelius Gemma' orchideeën verzamelde om een aantal illustraties te maken voor het 'Kruydtboek' (1581) van Lobelius (zie*), oa. van de Wantsenorchie (*Orchis coriophora*) waarvan Lobelius specifiek aangeeft: 'tweede bij ons *Scincophora* gheheeten/ is van Dodonaeus ende ander beschreven: en groeie vele inde vesten van Loven'. In een klein deel als gazon beheerd droog, kalkhoudend grasland zijn zelfs tot vandaag nog enkele interessante soorten terug te vinden als Ruige weegbree, Echt bitterkruid, Knolboterbloem, Kleine bevernel, Kleine leeuwentand, Gewone agrimonie en Muizenoor (waarvan een gedeelte zelfs in bloei). Een zegge is enkel vegetatief waar te nemen, vermoedelijk één van de bermzegge's. Op het vlakke gedeelte aan de Remyvest staat veel Gevlekte rupsklaver, maar hier is de situatie al duidelijk meer bemest. Het is op deze terreinen moeilijk te achterhalen wat er precies allemaal groeit omdat de meeste planten door de maaiboede van de Stedelijke Groendienst (permanent) kort gehouden worden. De vraag van Natuurpunt om een extensiever beheer te voeren op sommige gedeelten is vooralsnog niet opgevolgd. Ook op de kansrijke zuidhelling aan de zgn. 'Luibank' (einde van de Kaboutermansstraat) werden recent alle kans ontnomen op interessante wilde flora: alles is vol geplant met een mix van tuinbloemen en -struikjes en de 'blote' grond is afgedekt

met een soort composteerbare vellen textiel tegen de 'onkruiden'. Een ecologisch project? In de voormalige stadsgroeve (Groefplein) is het afgelopen decennium een volledig nieuwe wijk verrezen. In deze steriele omgeving vinden we enkele merkwaardige juveniele bomen, waaronder de *Juglandaceae* Vleugelnoot en een groepje Gele zeepboom tegen een betonnen muur. Er zijn heel wat groene ruimtes voorzien in deze wijk, maar natuurlijk groen heeft geen enkele kans tussen de dichte aanplantingen van exoten en (schijn)inheemse struiken. Terwijl we onderweg langs de Kaboutermansstraat onder een vernieuwde kloostermuur een exemplaar Dicht havikskruid in bloei zien, dalen we af naar de Sint Jacobskerk, waar we nog enkele bijzondere zaken zien. Zo groeit er Boszegge onder de oude kalkzandstenen kerkmuren en in een grasveldje staat een populatie "Wilde sorgo". We nemen nog een kijkje aan de oude stadsmuur "het Handbooghof" waar veel eikvaren groeit en we nog meer Dicht havikskruid vinden.

Robuuste ondersoort van Groene naalbaar   Zaailing van Gewone vleugelnoot

Dijle, Mechelsestraat

Ter hoogte van de oude stadsomwalling aan het Handbooghof lopen we zo stilaan uit het hok van deze namiddag. We nemen er eertijdig afscheid van enkele deelnemers, die nog andere afspraken hebben. De overblijvende floristen stappen verder door de Halvestraat langs een aftakking van de Dijle. In de klimopaanplantingen langsheen het voetpad ontdekken we nog talrijke exemplaren van de Klimopbremraap, een echte successoort hier in Leuven. Tegenover de R. Claesstraat (hok E5.13.44) groeien een drietal pollen Kransgras (!) op de betonnen oeverwand van de Dijle (rechteroever), op zo'n anderhalve meter boven de waterlijn. Van deze mediterrane soort, die we dit seizoen reeds voor de derde keer ontmoeten (Antwerpen-Zuid, Brugge en nu Leuven), worden ter staving door Yolande de nodige foto's genomen. In dit hok vond Geert trouwens deze zomer Kransmuur, dat in verspreidingsgedrag niet voor Kransgras moet onderdoen. (In de overzichtslijst kolom e) We beëindigen onze tocht via de Pereboomstraat in de Penitentiënstraat, waar we eerst nog langs de Dijleoever Hoge cyperzegge, Zwart tandzaad en Geoord helmkruid aanstrepen en op een oude muur nogmaals Dicht havikskruid en Plat beemdgras optekenen. Het nieuw aangelegde groenperk tegenover de huizen blijkt eens te meer al vol te staan met Klimopbremraap. Voorbij de speeltuin met de nieuw aangelegde groenzone tussen voornoemde straat en de Fonteinstraat, nemen we afscheid van Luc Vervoort en zijn dochtertje Eef, die hier in de onmiddellijke buurt wonen. De weg gaat hier nog even bergop voor diegenen in het gezelschap die hun voertuig geparkeerd hebben aan de

Abdij van de Keizersberg, waar afscheid genomen wordt van deze fijne dag. Het volgend weekend, tijdens de Trefdag van Natuurpunt in Leuven is één onzer tijdens de toch wel interessante uiteenzettingen even naar het namiddaghok terug geweest. Daar kon nog Muurfijnstraal, Tripmadam, Hongaars havikskruid en Muurbloem worden toegevoegd aan het stadspalmares.

Besluit

In de overzichtslijst staan een 260-tal taxa, waarvan er 10 indicatief zijn voor Oud-bos en 10 vermeld zijn op de Rode Lijst van 2005. Als “Kwetsbaar” vermelden we Dicht havikskruid. In de categorie “Achteruitgaand” staan Gewone agrimonie, Muizenoor, Gewone eikvaren en Knolboterbloem. Als “Zeldzaam” worden Zwartsteel, Voorjaarszegge, Muurbloem, Rode spoorbloem en Wijnruit opgegeven. Laat ons vooral niet vergeten hoe belangrijk de instandhouding van de historische vindplaatsen op de (beide) omwallingen zijn. Mits een goed, extensief beheer (zonder bijmesting a.u.b.) kan zelfs uniek droog schraal grasland bewaard en hersteld worden. Ook de omgeving van het Abdijpark Keizersberg is voor de biodiversiteit in de stad Leuven erg belangrijk. Hopelijk worden bij de geplande herinrichting voldoende mensen met veld-ecologische kennis betrokken en niet alleen (dure) tuin- en landschapsarchitecten.

* Herman Orlent en René Meeuwis in 'Liparis', tijdschrift 'Studiegroep Europese en Mediterrane Orchideeën' ('SEMO'), jaargang 8 - extra nummer - oktober 2002.

Erik, Luc en Nico

Op verkenning naar de stadsflora van Namen

11 oktober

Inleiding

In deze Bourgondische stad onderzoeken we de omgeving van de samenvloeiing van Samber en Maas. De plek wordt gedomineerd door de enorme citadel, waarop we de halve namiddag doorbrengen. Er zijn losse nota's van de omgeving Station (G5-36-14) en een min of meer volledige lijst van 'Pont de Jambes' (G5-36-42) met hierin de oude stad, de kaden langs de Samber en de Maas, en een deel van de Citadel en de rotsflanken waarop deze is gebouwd. Vandaag vergezellen elkaar Nico Wismantel (streeplijst), Erik Molenaar (foto's en nota's), Geert Andries, Daniël De Wit, Emiel Wagemans, Mia Schrooten, Piet Coninx en Mia Barbieur.

Bespreking

Omgeving station

Terwijl we op een ongelukkige laatkomer wachten neuzen we rond in de straten en op de pleinen bij het station. Er vallen onmiddellijk soorten op die we nauwelijks kunnen thuis brengen, zoals zaailingen en dwergvormen van *Salvia splendens*, *Aubrietia* en ogenschijnlijk Wolfskers. De beklierde

behering wijst echter eerder op een toorts. Opvallend is ook de ruime aanwezigheid van Gewoon barbakruid, zowel in boomspiegels als tegen de huizen. Hoge fijnstraal is aanwezig, maar nog niet zo pertinent als in onze andere grote steden. Op de metro-ingang staan al Muurvarens, dus zal het verder wel loslopen met de stadsflora. Bij het teruggaan naar de trein, op het einde van de dag, vinden we nog verschillende plekken met Muurfijnstraal. Deze soort is zijn opmars in Namen echt wel begonnen. In de straten hier is de prachtige Gewone es een veelvuldig aangeplante verschijning.

Pont de Jambes

In de drukke straten valt er weinig te zien, maar in de zijstraten die afdalen naar de Samber groeit o.a. Muurhavikskruid, Muursla, Tomaat en - vreemd genoeg – Bladpeterselie op verschillende plaatsen. Deze soort werd ook in Antwerpen meermaals aangetroffen. Om openbare toiletten maakt de Namenaar (of de Naamse student) zich niet druk. Er is immers ruimte genoeg in de straten! De opvallende urinegeur staat garant voor een dito flora. Op de Samberkade (Quai Ferdinand Courtois) treffen we zeer fraaie soorten aan zoals Gewone eikvaren, Plat beemdgras, Vijg, Dalmatiëklokje, Steenbreekvaren, Muurfijnstraal en 'Kaapse margriet' (*Dimorphotheca pluvialis*). Wat eerst lijkt op medefloristen die de muurflora boven de Samber prospecteren, blijkt een internationale groep brandweerlui op oefening. Op de noordzijde van de citadel heeft zich een prachtige rotsflora ontwikkeld met o.a. Brede eikvaren, Bergbeemdgras, Rozetsteenkers, Steenbreekvaren, Spaanse zuring, Muurbloem, Grasklokje, Donderkruid, Tripmadam en Rode spoorbloem.

Rozet van Rozetsteenkers

Rode spoorbloem op de Samberkade

Deze laatste is flink aangetast door de Bladvlo *Trioza centranthi*, met gallen die we nooit eerder op deze siersoort hebben waargenomen. Andere mooie vondsten zijn Ruige leeuwentand, Dicht en Stijf havikskruid, en een zeer rare soort Dauwbraam. Deze draagt slechts 1 of 2 zwartrode, buitensporig grote deelvruchtjes, grote kroonblaadjes en donkerpaarse stekels. Blijkbaar gaat het hier om de algemene bastaard van Framboos en Dauwbraam (*Rubus x pseudidaeus*). Na de middag begeven we ons op de zuidhelling van de Citadel, waar in een aantal thermofiele graslandjes soorten als Ruige weegbree, Knolboterbloem, Borstelkrans, Kogellook, Kleine pimpernel, Dubbelkelk, Ruige scheefkelk (de vroegere Pijlscheefkelk) en Wit vetkruid voorkomen. Ook de Muurhagedis weet het eindelijk doorbreken van de zon te waarderen. Puffend dalen we de berg af, waarbij we nog Gevlekt havikskruid zien en aan het Casino een gazon vinden vol Kleine

leeuwentand en Aardbeiklaver. Aan de overkant van de Maas volgen we de Quai de Meuse noordwaarts. De lage dijk is op veel plaatsen verbost met Gewone es en Ruwe berk. In de kruidlaag zien we soorten als Bosveldkers, Hondstarwegras, Boskortsteel, Muursla, Hangende zegge, Gewone valeriaan en Rietzwenkgras. Maar de natuur wordt er ook exotisch, met o.a. Canadese gans, Smalle aster, Hemelboom, Vlinderstruik, Ierse klimop en (wsl) Bergsteentijm. Als we de Maas langs de Pont des Ardennes over willen gaan staat daar opnieuw een rozet van Wolfskers. De Stad Namen is beducht op de klimaatsverandering, want de daar aangeplante bomen zijn echte thermofiele soorten, zoals Steeneik. Na enig rond dwalen in de straten, waarbij nog soorten als Zeegroene ganzenvoet, Europese hanenpoot en Gewone trompetboom worden gevonden, zetten we ons op een terras om te bekomen en enkele zaken na te kijken. We hebben zeer veel soorten gezien, maar geen enkel Liefdegras ontmoet. Dat is toch wel een verschil met alle andere steden die we tot nu toe hebben bezocht.

Besluit

We hebben vandaag zo'n 250 taxa gezien, waarvan er in Vlaanderen heel wat op de Rode Lijst staan. Als we de Liste Rouge van Wallonië consulteren treffen we in onze lijst toch drie soorten aan, zelfs vier als Bergsteentijm bevestigd wordt. Zo wordt *Taxus* en Aardbeiklaver als "Bedreigd" opgegeven, en Kogellook als "Kwetsbaar". Op de Citadel staat *Taxus* op verscheidene muurtjes en Kogellook in een droog schraal graslandje dat gewoon wordt kort gemaaid. Ook Aardbeiklaver staat in een onbeschermd grasland met gazonbeheer. Het is natuurlijk zonde dat de Citadel niet als natuurmonument wordt beheerd. We zien er zelfs een tuin, aangelegd door de stad Namen, boordevol sierplanten en tuinkruiden die vrij de warme hellingen kunnen bevolken. Een gemiste kans, althans voor de drie beschermde soorten uit de Liste Rouge. We zullen onze gegevens met plezier delen met onze Waalse vrienden. Spijtig dat ze er niet bij waren, want al bij al hebben ze een fantastisch dag gemist.

Urbane flora in de omgeving van Fort 5 te Edegem

25 oktober

Inleiding

Deze laatste excursie van het jaar wil de deelnemers naar enkele hoogtepunten van het vorig jaar leiden. We hadden toen een kleine zoektocht naar Kransgras en *Gamochaeta pensylvanica* in de wijk Elsdonk gedaan en vandaag komt het gehele hok c4-37-33 aan de beurt. We bevinden ons op de scheiding van Wilrijk, Edegem en Mortsel. Hierin liggen de residentiele Boudewijnlaan, het Fort 5, de Agfa-Gevaertcomplexen en natuurlijk de 'Garden City' in Elsdonk zelf. Vandaag zijn de deelnemers Nico Wismantel (streeplijst), Erik Molenaar (foto's en nota's), Geert Andries, Daniël De Wit, Paul Crauwels en Mia Barbieur. Het wordt opnieuw een bijzondere exploratie met tal van soorten die (nog) niet in onze flora staan !

Bespreking

Tuinwijk Elsdonk

Aan de afspraakplaats ligt het kleine kerkje van Elsdonk naast een plein waarop we Japanse kamperfoelie reeds tussen de tegels kunnen fotograferen. De 'normale' stadssoorten als Klein- en Straatliefdegras, Hoge fijnstraal en Steenkruidkers kunnen aan de start reeds genoteerd worden. De keldergaten zijn her en der bevolkt met Tongvaren. We volgen de parkrand van het Fort waarin heel wat Noordse esdoorn woekert. Verderop ontsnappen reeds een heel keur van siersoorten uit hun toegewezen groeiplaats. Een merkwaardige soort is *Stipa tenuissima* (een Vedergras) dat over meerdere tientallen meters opduikt tussen de straatstenen. De tuinwijk zelf dateert al van vlak na de eerste wereldoorlog en de meeste tuinontsnappers zijn dan ook oude bekenden, zoals Akelei, Gevlekt longkruid, Eendagsbloem, Bloedooievaarsbek, cultivars van Bosvergeet-me-nietje, Stokroos, Bonte Gele dovenetel en Bonte Gevlekte dovenetel. De tuinwijk is voorzien van tal van kleine moderne binnenparkjes met speeltuigen en groenvoorzieningen die naar hartenlust ontsnappen. Hier en daar zijn echter ook 'inheemse' bomen aangeplant, zoals Grauwe els, die we onder Boomhazelaar vinden. Onder de meer moderne tuinontsnappers kennen we Slaapkamergeluk, Ierse klimop, Oranje havikskruid, *Catalpa*, Pluimpapaver en Grote tijm. Deze laatste soort hebben we trouwens maar één keer wild in Vlaanderen ontmoet en wel in 1993 in Dworp. Op weg naar de gekende vindplaats van Kransgras wordt de soort al her en der gevonden. De soort is duidelijk toegenomen vergeleken met ons vorig bezoek. Bovendien staat hier en daar Kaal en Behaard breukkruid tussen het plaveisel. We komen een reeks buitenstaande olijfbomen voorbij. Hieronder groeit een piepkleine Amarant (*Amaranthus* sp.) en een zeer kleine, volledig kale, liggende Wolfsmelk (*Euphorbia* sp.). Deze laatste zijn nog niet op naam gebracht. Tenslotte nemen we een kijkje bij de vindplaats van Paarse droogbloem (*Gamochaeta pensylvanica*), dat geheel is uitgebloeid, maar nog steeds aan dezelfde muren groeit. We zetten ons op een terras om te middagmalen, hoewel de mistige kou ons parten speelt.

***Ranunculus muricatus* = Rough fruited buttercup = “Stekelvruchtige boterbloem”**

Luythagen

We begeven ons naar de noordkant van het Fort. Op weg daarheen passeren we een straat met volkstuinten, waarin we nog een aantal akkersoorten en Bonte wikke kunnen noteren. De eerste nachtvorst heeft de

Oosterse karmozijnbes reeds geveld. De vruchtrossen hangen reeds omlaag, maar de niet-vergroeide vruchtjes zijn nog goed te zien en sluiten een determinatie als Westerse karmozijnbes uit. Ook deze Mortselse wijk is goed voorzien van ouderwordende muurtjes, waarop tal van varenssoorten zoals Steenbreek-, Tong- en Muurvaren reeds hun intrek hebben genomen. Ook het Dalmatiëklokje is hier een veel geziene kolonist. We volgen de rand van het fabrieksterrein, waarbij we in de straten nog tal van thermofiele soorten zien verwilderen, zoals *Sedum hybridum*, Californische Cipres, een witbloeiende soort struikganzerik (*Potentilla* sp.), *Hibiscus syriacus*, Bieslook, Fraaie Vrouwenmantel en (opnieuw) Grote tijm. Aan een opritje doen we een zeer fraaie waarneming. Tussen Akkerereprijs staat een flinke populatie (> 100 ex) van een Boterbloem die iets weg heeft van Blaartrekkende, maar voorzien is van zeer grote vruchten, die echter talrijker zijn en minder lang gestekeld dan die van de Akkerboterbloem. De vruchtjes zijn met hyaline stekels bezet. Opnieuw schiet onze flora te kort, maar met de Britse flora kunnen we makkelijk de naam vinden: *Ranunculus muricatus*, (Rough-fruited Buttercup), vrij vertaald "Stekelvruchtige boterbloem". Deze mediterrane akkersoort moet hier toch al meer dan 1 jaar voorkomen, want ze heeft zich op verschillende open plekjes verder gezet. Na deze waarneming geeft de zon volop warmte en lopen we op wolkjes.

Fort 5

Door het Fort 5 lopen we terug naar de vertrekplaats. We onderzoeken een aantal rioolputten en keldergaten op zoek naar varens, maar we kunnen hier geen nieuwe soorten toevoegen aan de lijst. In een oud schraal graslandje vinden we nog Gewone agrimonie en een aantal typische hooilandsoorten zoals Margriet, Gewone brunel en opnieuw Fraaie vrouwenmantel. Heel het park is vergeven van de siersoorten, zelfs aan de bioklas is er niets te noteren dat op oorspronkelijke flora wijst. De oude muren zijn verstopt achter aanplantingen, alsof men er voor beschaamd is. Muurflora is hier grotendeels onmogelijk gemaakt. We kunnen de bosflora toch nog flink aanvullen en ronden de excursie en dit floristisch seizoen af met een dronk en de aanzet van de kalender voor 2009.

Besluit

Een herfstexcursie houdt altijd onzekerheden in, maar vandaag zijn we toch beloond voor de moeite. Het is ons niet om al die tuinsorten in het Urbane district te doen, maar als er één vondst is die we met het FON zullen vieren is het toch wel de vestiging van Stekelvruchtige boterbloem!

Floristische nabeschouwingen FON 2008

14 december

Ook dit jaar kregen we reactie op het in Meise gedeponeerde herbariummateriaal. Enkele raadsels zijn bij deze opgelost. We overlopen ze even, vooral voor de volledigheid van de reeds gepubliceerde verslagen. Het 'Echt bonenkruid' op een oude bakstenen muur in de dorpskern van Nerm bleek toch Winterbonenkruid, (*Satureja montana*, Hoegaarden, 7 juni 2008). Achteraf gezien wel logisch, want deze laatste is een meerjarige, enigszins houtige plant. Bij het bezoek aan het Puyenbroek op 14 juni was ik

zelf oeverloos te laat en wachtte aan het station van Lokeren op een lift. Daar vond ik zaailingen van een mij onbekende Zuurbes die *Berberis gagnepainii* bleek te zijn. Op 28 juni bezochten wij het strand in Les Hemmes de Marck. De daar ingezamelde Kromstaart bleek echter toch Dunstaart (*Parapholis strigosa*). Het is echter nog onbegrijpelijk wat er met deze volledig gekromde grasjes verkeerd is gegaan. Op 19 juli namen we De Langdonken opnieuw onder de loep. In Gijmel vonden we zaailingen van Schijnjuncypres op een plagplaats, waarbij het om Californische schijnjuncypres (*Chamaecyperis lawsoniana*) ging. Bij de Suikerfabriek en decantatiebekkens te Veurne vonden op 16 augustus jonge Cotoneasters langs de spoorweg. Het betrof ondermeer *Cotoneaster franchetii*. De vondst van de Armeense bijvoet (*Artemisia tournefortiana*) is bevestigd. Bij een reeks inventarisaties in Arendonk vonden we grote bestanden van een groot siergras (*Miscanthus*) in nieuw aangekochte percelen van het natuurgebied De Ronde Put. De sterke rhizomen en het breed blad wezen op *Miscanthus sachariflorus*. In Leuven vonden we een Muizenoorachtige plant zonder uitlopers en sterharen op de bladonderzijde. Het ging om Florentijns havikskruid (*Hieracium piloselloides*) dat al ruim 100 jaar bekend is van Leuven. Bij het onderzoek gedaan in de omgeving van Fort 5 worden *Ranunculus muricatus*, *Melampodium montanum* en *Sedum hybridum* bevestigd. De onbekende rondbladige Wolfsmelk blijkt *Euphorbia serpens* subsp. *serpens*. Een witbloeiende struikganzerik (*Potentilla* sp.) kreeg de naam *Potentilla davarica* var. *mandshurica*. Het is eens te meer overduidelijk dat het inzamelen van kritische soorten een must is voor het onderzoek aan de biodiversiteit in Vlaanderen.

Florentijns havikskruid in Leuven

zonder uitlopers en sterharen

In de marge werden natuurlijk dit jaar nog allerlei waarnemingen gedaan. Sommige floristen herinneren zich misschien gemalde foto met die rare Nachtschade uit Buggenhout met dikke stekels op de stengel en het blad. Die zelfde week zag ik in de Antwerpse stationsbuurt zo'n zelfde plant op een braakliggend terreintje, dat overigens nog zeer uitzonderlijke soorten levenskansen gaf. Zo'n toeval kon echt niet gebeuren, maar later bleek dat het inderdaad over dezelfde 'Afrikaanse eierplant' (*Solanum aethiopicum* var. *aculeatum*) ging. Te gek gewoon. Eind november kwam de eerste nachtvorst ook over de binnenstad en verder dan enkele knopjes heeft deze Oostafrikaanse groente het niet gebracht. De gestekelde vorm is echter niet in cultuur voor consumptie. We trokken er speciaal met Filip Verloove op uit. Op dit zelfde klein perceel stond Bilzenkruid, Wolfskers, Frans kaasjeskruid

(*Malva nicaeensis*) en 'Slanke naalbaar' (*Setaria parviflora*). Een mooie vondst in de Antwerpse joodse buurt was een gigantische Westerse karmozijnbes (*Phytolacca americana*), eveneens op een braakliggend bouwperceel. In de buurt Haringrode bezochten we opnieuw enkele speciale braakliggende terreinen. Een mooie waarneming was hier *Kitaibela vitifolia*, een Kaasjeskruidachtige sierplant, dit jaar ook voor het eerst gezien in een berm in Limburg.

Excursiekalender

Dit jaar houden we opnieuw contact met andere plantenwerkgroepen, ook binnen het onderzoek voor natuurland. Steden komen opnieuw aan de beurt. Voor onze onderzoeken gelden de volgende afspraken. In principe gaat het om dagexcursies; wie in de voormiddag mee wil kan dat. Aanpakken voor de namiddag gaat per fon-o-foon. Samenrijden is de boodschap. Contacteer in elk geval de tochtverantwoordelijke of de fon-o-foon 0474/820471.

Wij staan open voor alle belangstellenden; zelfs absolute beginners zijn welkom. Vergeet geen (laarzen, loep, flora en) picknick mee te nemen! "We middagmalen gaarne in een volks café."

Tochtverantwoordelijken:

Erik Molenaer	03/2185969	erik@floristischonderzoek.net
Nico Wismantel		Nico.Wismantel@pandora.be
Brian Roelandt	052/225771	brian.roelandt@telenet.be
Kris Symons		kris.symons1@telenet.be
Arne Verstraeten	09/3483688	arne.Verstraeten@inbo.be
Steven Keteleer	011/593979	keteleer.steven@gmail.com
Geert Andries	016/532554	

Zaterdag 4 april Overijse

Afspraak: 9u15 aan de kerk van Overijse

info: Nico

Omgeving Paardewater en kasteel Hagaard – Hagaardbos (e5-58-21)

Zaterdag 18 april Gijzegem

Afspraak: 9u15 aan de kerk van Gijzegem

info: Erik en Brian

Hogedonk; Dendervallei; oude Dendermeanders, grachten, sloten, poelen, KLE

Zaterdag 2 mei Leefdaal

Afspraak: 9u15 aan de kerk van Leefdaal

info: Nico

Voorjaarsflora in hellingbosgebied – Weefberg Leefdal (e5-58-21)

Zaterdag 16 mei Linkebeek

Afspraak: 9u15 aan het station van Linkebeek

info: Nico

Omgeving dorpskom, Roze molen, Buysdelle – Oplinkebeek (e4-45-43)

Zaterdag 26 mei Vossem

Afspraak: 9u15 aan de kerk van Vossem

Info: Nico

Omgeving Vossemvijver en relict hellingbos - Vossem-vijverkouter (e5-31-13)

Zaterdag 30 mei Sint-Truiden

Afspraak: 9u15 parking Provinciaal Domein Nieuwenhove

Info: Steven

Domein Nieuwenhove en omgeving

Zaterdag 20 juni Noord-Frankrijk

Afspraak: 10u00 Kerk Escalles

info: Geert

La Cimenterie te Escalles: kalkflora en maritiemdistrict

Florawerkgroep Diest

Natuurpunt Oost-Brabant

De wandelingen gaan door op woensdagavond

Contactpersonen:

Herman Vannerom: 013 / 31 11 77

Herlinde De Jaeck: 016 / 25 95 37; 016 / 60 83 45

Jorg Lambrechts: 0478 / 24 27 61

Pieter Hendrickx: 0494 / 60 07 15

Katty Wouters: 0495 / 36 57 54

Luc Vervoort: 016 / 25 25 93; 0476/ 86 99 24

Jules Robijns: 016 / 78 97 93

Kasper Van Acker: 016 / 46 46 03

Woensdag 8 april Foto's van vorig seizoen

Afspraak: 20u00 Villa Coremans, Gelrodeweg 2, Aarschot

Info: Jules

Woensdag 15 april Voorjaarsbloeiers in Egenhovenbos, Heverlee

Afspraak: 19u15 rest. Arenberg, Kapeldreef in Egenhoven

Info: Kasper

Woensdag 22 april Carex caryophylla, Heideberg, Kessel-Lo

Afspraak: 19u15 Heidebergstraat, kerk Bovenlo

Info: Katty

Woensdag 29 april Omgeving vliegveld, Schaffen

Afspraak: 19u15 café de Zwaan, Diest

Grassen vegetatief herkennen

Info: Pieter

Woensdag 6 mei Abdij van Park, Heverlee

Afspraak: 19u30 kerk Abdij van park

Info: Herlinde

Woensdag 13 mei Rosdel, Hoegaarden

Afspraak: 19u30 kerk Hoegaarden

Info: Jules

Woensdag 20 mei Nieuwenhoven, hooiland met basische kwel

Afspraak: 19u30 parking provinciaal domein, Nieuwenhoven

Info: Herman

Woensdag 27 mei Silsombos, Erps-Kwerps

Afspraak: 19u30 kerk Kwerps

Info: Herlinde

Woensdag 3 juni Asdonk, Diest

Afspraak: 19u30 café De Zwaan, Diest

Info: Jorg

Woensdag 10 juni Vorsdonkbroek, Gelrode

Afspraak: 19u30 oud station, Gelrode

Info: Luc

Woensdag 17 juni Blauwgraslanden, Sint-Agatha-Rode

Afspraak: 19u30 kerk St-Agatha-Rode

Info: Kasper

Woensdag 24 juni Hellingbos, Bois de Laurensart, Gastuche

Afspraak: 19u30 station Gastuche

Info: Luc

Limburgse plantenexcursies

Natuurstudiewerkgroep Natuurpunt Hasselt-Zonhoven

SAP-Clubje staat voor Samen Amusant op Pad: op een leuke manier samen de natuur ontdekken, bestuderen en ervan genieten.

De SAP-club trekt er elke woensdagavond (van mei tot augustus) op uit om planten te bestuderen.

Coördinatie: Jan Wyers: 0475 31 37 09, jan.wyers@skynet.be

Johan Royeaerd: 0486 031 131, johan.royeaerd@fulladsl.be

<http://users.telenet.be/natuurpunthasseltzonhoven/>

Verslagen door Myriam Timmermans

Sluisbemden Diepenbeek

17 juli

Aan deze tocht zijn we met twaalf op nieuw terrein begonnen. Door het afgraven van de restanten van het zanddepot, het uitgraven van meanders, poelen en nevenloop in het parkgebied realiseerde men een natuurverbindingsproject. Een bijkomend doel is buffering en waterretentie op de Galgebeek en ecologisch en landschappelijk herstel van de Demer en

de Nieuwe Demer (voor info: natuurverbinding 63 vb <http://www.inbo.be/docupload/2964.pdf>).

Jan gaf op de parking, in afwachting van eventuele laatkomers, uitleg over het wat, hoe en het waarom van dit project. Hij beloofde ons dat wij veel pioniers zouden vinden. Via het hekje kwamen we eerst in een toekomstige weide. Je kon via de evenwijdige grasstreepjes zien hoe de zaaimachine gereden had. Het gras is ingezaaid tegen erosie en hogerop zagen we dat het een nuttige maatregel is, want langs de flanken waren hele happen weggezaakt. We zagen Watermuur. Ik zal het plantje de volgende keer herkennen aan zijn twee tegenoverstaande plat uitstekende blaadjes, die telkens een kwart verder op de steel staan. Met loep zie je dat de plant diep gedeelde kroonbladeren heeft en vijf stijlen. Ook een rood aangelopen Korrelganzenvoet ontsnapte niet aan onze aandacht. De ovale bladeren waren groen met een roodpaars randje, de rijpe zwarte zaden zag je duidelijk zitten. Met enige hulp van Leo zagen we de Spiesmelde naast de Uitstaande melde. De Spiesmelde heeft driehoekige blaadjes, de Uitstaande melde eerder ruitvormige. We proberen ook te onthouden dat de Gekroesde melkdistel een hartvormige bladvoet heeft, die de stengel omvat met nog een extra krulletje dat langs de stengel loopt. De bladeren zijn meestal gelobd en de bladbovenzijde glanst. We bewonderden de elegante bloemstengel van de Grote waterweegbree. De bloemen gaan pas na de middag open. We hielden even halt bij een mierennest. Er stond erg veel lichtgroene Blaartrekkende boterbloem, die net als de Knolboterbloem teruggeslagen kelkbladeren heeft.

In de uitgegraven meander moesten we even wennen aan het gevoel op pudding te staan. Op het drijfzand, tussen de talrijke Greppelrus stond een toefje Borstelbies. Het is een tenger plantje, kleiner dan 20 cm. De aartjes (1 tot 3) zitten kort opeen zijdelings onder een schutblaadje. Borstelbies is een pionier op vochtig zand of leem. We zagen de Witte waterkers nadat we de zaden onder de loep geteld hadden en niet aan 50 hokjes (mazen) kwamen. Bij Slanke waterkers zijn er meer dan 100 maasjes op het zaad te zien. De Witte (of Echte waterkers) heeft een relatief korte vrucht en de zaden staan in twee rijen (bij de Slanke in één rij). We zagen de Smalle wikke, een ondersoort van de Voederwikke, waarvan de bovenste bladeren smallere deelblaadjes hebben, de bloemen van 2 cm. eenkleurig zijn en de kelktanden iets kleiner dan de kelkbuis zijn. Bij de Voederwikke (en de Vergeten wikke) zijn de deelbladeren van alle bladeren gelijk, de bloemen zijn groter dan 2 cm. en meerkleurig (vlag = bleker). De kelktanden zijn groter dan de kelkbuis. De (echte/gewone) Voederwikke en Vergeten wikke zijn van elkaar te onderscheiden aan de hand van de peulen. Bij Voederwikke ingesnoerd, geelbruin en donzig behaard.

Het donkerrode gras was Duist, een 'akkeronkruid' uit de vossenstaartfamilie. Het komt algemeen voor op bouwland op open, vochtige, voedselrijke kleigronden en zandige leem. We zagen ook het Gewone struisgras en het Moerasbeemdgras met zijn tweekleurige aartjes en kort tongetje. De Geelrode naalbaar ziet er inderdaad zo uit. Een geelgroene aar met rode stijve borstelvormige haren (volgens de cursus geen kafnaalden). Het is ook een C4 plant. Dat wil niet zeggen dat die plant op de dop staat, maar dat ze een efficiëntere manier van fotosynthese heeft, althans bij hogere temperaturen. Bij de zogenaamde C3-planten, zoals de meeste planten, wordt CO₂ vastgelegd in 3-fosfoglyceraat, een molecuul met 3 koolstofatomen. 1% Van de planten legt als eerste stap CO₂ vast in

een verbinding met 4 koolstofatomen, de reden waarom ze C4-planten worden genoemd. Alleen bij relatief hoge temperaturen zorgt het C4-systeem voor een snellere plantengroei dan het C3-systeem. De optimale temperatuur voor C3-planten is 15 tot 25°C en voor C4-planten 25 tot 35°C. Bij C3-planten treedt lichtverzadiging op in half tot vol zonlicht. Bij C4-planten treedt geen lichtverzadiging op in vol zonlicht. Deze C4 planten, zoals bv. Maïs, kunnen tijdens zomerse, warme dagen een flink eind groeien.

Het kroezelig plat op de bodem liggend plantje met ongesteelde bladeren die kleiner zijn dan 10mm, bleek Grote leeuwenklauw te zijn (ook Akkerleeuwenklauw genoemd). Omdat de bloempjes boven de steunblaadjes uitsteken, gaf dat een open effect. Bij de Kleine leeuwenklauw, die lichter groen is en nog kleinere blaadjes heeft, lijken ze toe. Hogerop bij de omheining vonden we veel Beklierde duizendknoop in allerlei maten. Er stond ook Kleine leeuwentand, met zijn zwart omljnde omwindselblaadjes. De bloemen knikken voor de bloei.

We wandelden langs verschillende poelen, in het totaal zijn het er negen, waarvan er enkele een verhoogde wand hebben, zodat bij zeer hoog water de vissen en andere diertjes in de kom kunnen blijven en niet met de stroom meegevoerd worden. Beekpunge en Bastaardklaver (rood-witte bloemetjes) zagen we genoeg om het de volgende keer te herkennen zonder gepuzzel of omschrijving. Leo toonde ons hoe het mos Watervorkje aan zijn naam komt. Een rode Schijnspurrie herkenden we niet zonder bloemetjes en bij de bastaardwederiken zal een flora wel nodig blijven. Wij zullen proberen te onthouden dat bij Moeraskers, die 20-60 cm. groot kan worden, de hauwtjes ongeveer even lang tot dubbel zo lang zijn als de steeltjes en de kroonblaadjes ongeveer even groot als de kelkblaadjes. Akkerkers (*R. sylvestris*, dus eerder bos) is een kale plant, heeft ook veerdelige bladeren, maar de eindlob is slechts even groot als de zijlobben, de bloemen zijn groter en de vruchten zijn hauwen (2-3 x zo lang als de steel).

We beklommen de helling, enkelen meerdere keren omdat we weer naar beneden gleden. Bovenop was het uitzicht weids, maar we vonden weinig planten om aan de lijst toe te voegen. Beneden bij het water was de variatie groter en de evolutie blijkbaar sneller. Een mini *Robinia* herkenden we niet als dusdanig, Japanse duizendknoop wel. Jan jubelde voortijdig dat we vandaag nog geen Amerikaanse vogelkers gezien hadden. Bij twee verschillende vogelwikkes werd een flora bij gehaald. Wij kregen van Leo uitleg over de nagel (platte stuk van de vlag) en de plaat (opstaande stuk). Bij de Vogelwikke met eenkleurige bloemen is de lengte van de plaat = lengte van de nagel. De Bonte (of zachte) wikke heeft lichtere zwaarden en is behaard. Het kleverig behaarde Boskruiskruid voelde inderdaad zo aan.

Terug beneden na een glijoefening op de steile helling toonde Leo ons de Gestreepte rus, met gestreept en hyalien randje. Bepaalde flora's twijfelen nog of het al dan niet een ondersoort is van de Greppelrus. We passeerden nog Moeraszuring met zijn veeltandige rijpe vrucht of was het toch Goudzuring (die letterlijk uit het Latijn vertaald eerder zeezuring zou moeten heten). Beide hebben bladeren tot aan de top van de bloeiwijze. Moeraszuring is 30-100 cm., Goudzuring blijft kleiner tussen 5-50cm. Bij de Goudzuring zijn de tandjes zeer fijn.

Bijna al de gegadigden waren later dan 18.30 u. op de parking te Kiewit, maar na het academisch kwartiertje vertrokken we toch met een 15-tal personen. We liepen via de kinderboerderij, door de lindedreef op het einde naar rechts langs het propere Amerikaanse eikenbos, op het einde links af om dan in een weide terecht te komen waar een poel is uitgegraven en een knuppelpad is aangelegd. In dit vochtig biotoop voelt de Gewone kattenstaart zich thuis. De plant bloeit momenteel in paarsrode schijnaren die wel de 'staart' maar niet de 'kat' in de naam verklaren. Luc V. toonde ons na wat puzzelwerk dat de plant speciaal is ingericht om zelfbestuiving te voorkomen. De bloemen komen in drie verschillende vormen voor, er zijn langstijlige bloemen met halflange en korte meeldraden, middelstijlige bloemen met lange en korte meeldraden en tenslotte kortstijlige bloemen met halflange en lange meeldraden. De pollen van een lange meeldraad passen enkel op een lange stijl, die van een middellange op een middellange en die van de korte op een korte. Omdat meeldraden en stijl op dezelfde plant niet dezelfde lengte hebben, is zelfbestuiving moeilijk en is kruisbestuiving het resultaat. Vooral hommels zijn ideale bestuivers; Ze zijn lang genoeg om bij het landen aan hun buikzijde achteraan door de lange en meer naar voor door de halflange meeldraden te worden bepoederd, terwijl ze met hun kop de helmknoppen van korte meeldraden aanraken. Het stuifmeel komt dus gesorteerd op maat op het hommellijf terecht en wordt netjes op het juiste type stempel afgestroken.

In de greppel stond Geknikte vossenstaart, dit grijsgroen grasje van dezelfde familie als de Grote vossenstaart, die eerder op het jaar met zijn stevige aren bloeit, zagen we in de loop van de avond nog een aantal malen staan en ook zijn broertje de Rosse vossenstaart. De Geknikte vossenstaart is geknikt en de stengel heeft rode knopen. De Rosse vossenstaart bloeit ros.

Aan de poel zagen we Waternavel, Watermunt met zijn bolachtige schijnkransen, Pitrus, Waterpostelein- dat familie is van de Grote kattenstaart!-, Pitrus, Veldrus, Zomprus.... en werd de Schildereprijs uitgesleuteld. In België staat Schildereprijs op de Rode lijst van planten als zeldzaam tot vrij zeldzaam. De plant wordt 10-30 cm. hoog en heeft lijn- tot lancetvormige, zittende bladeren. Schildereprijs bloeit van mei tot september met sneeuw witte, fijn, rood of blauw geaderde, tweeslachtige bloemen, die door vliegen bestoven worden. De vrucht is een vlak samengedrukte doosvrucht, die aan de top is ingesneden en aan de voet afgerond. Deze zaden zijn groter dan de kelk en steken eruit. Schildereprijs komt voor op natte, voedselarme venen, veenmoerassen, duinpannen en in en aan sloten.

Nadat Luc S. Grasmuur moeizaam uitgesleuteld had - om de wimpers van de schutblaadjes te zien heb je echt een goede loep nodig - presenteerde Luc V. zijn trucje. Je trekt een blad af en zie je ter hoogte van de aanhechting haartjes, dan heb je met Grasmuur te doen. Langs de oeverrand stond Zwart tandzaad, dat te herkennen is aan de gesteelde deelblaadjes. Verderop vonden we Veerdelig tandzaad met ongesteelde deelblaadjes en gevleugelde bladstengels.

Dat in de wei met de eenzame eik geregeld de Gallowayrunderen komen, zagen we aan de koevlaaien zonder studio Brussel stempeltje. Tussen het hoog opgeschoten gras konden zij die de cursus composieten met goed

resultaat gevolgd hadden, hun hart ophalen. Aan de hand van een uitgebloeid Gewoon biggenkruid toonde Luc S. ons wat stroschubben zijn. Een stroschub is een vliezig schutblaadje aan de voet van elk bloempje in het hoofdje van sommige composieten. Bij biggenkruid heb je geen loep nodig om ze te zien. Gewoon biggenkruid groeit op allerlei grazige plaatsen. De bloem is geel. Er zijn alleen lintbloemen (met 5 topjes) aanwezig. De buitenste lintbloemen zijn groen of grijs aan de onderzijde. Het hoofdje zit op een kale, bovenaan vertakte stengel met kleine schutblaadjes.

Gewoon biggenkruid draagt een gesnaveld nootje met een lichtbruine haarkroon. Een snavel is het uitsteeksel boven op de vrucht en komt voor bij o.a. de Kruisbloemenfamilie, Cypergrassenfamilie en de Schermbloemenfamilie. Vertakte leeuwentand (voor de opwarming van de aarde heette de plant nog Herfstleeuwentand) heeft geen stroschubben, geen snavel en vuilgrijs geveerd vruchtpluis. (Geveerd vruchtpluis bestaat niet uit recht toe recht aan pluis, maar ieder haartje heeft 'vertakkingen' zodat het op een pluim/veer lijkt). De buitenste blaadjes van het hoofdje zijn vaak aan de onderzijde roodgestreept. De stengels zijn vertakt, onbehaard en voorzien van melksap. Vaak is de stengel naar boven toe geschubd. Vertakte leeuwentand is op grazige plaatsen te vinden. Een hele reeks grassen stonden hier samen. Oud uitgebloeid Reukgras, Zachte dravik in zijn tweede jeugd, Gestreepte witbol, Kamgras dat bevoordeeld wordt door begrazing, Engels Raaigras en Kropaar met Moederkoren.. Deze laatste is een schimmel, die op de aren van sommige grassen en granen als rogge en tarwe groeit. Op de plaats van het vruchtbeginsel van de plant wordt op het einde van de zomer, een donkerpaars, licht gekromd hard lichaam gevormd, sclerotium genaamd. Moederkoren bevat gifstoffen o.m. ergotamine, die ernstige tot dodelijke vergiftigingen kunnen veroorzaken, maar ook sinds lang op medisch gebied in gebruik zijn. Hun werking berust op vernauwing van de bloedvaten. De sclerotia van Moederkoren werden als weepopwekkend en de nageboorte afdrijvend middel (vandaar de naam) en bij migrainebehandeling gebruikt ondanks de ernstige gevolgen bij langdurig gebruik. Vroeger, voor de introductie van fungiciden, kwam er op Rogge massaal Moederkoren voor (Wolfstand genoemd). Door het eten van brood en pap, bereid uit roggemeel, kwamen er veel vergiftigingen voor met duizenden dodelijke slachtoffers tot gevolg. De meegemalen sclerotia veroorzaken ergotisme, ook wel kriebelziekte of "ziekte van de armen" genoemd, dat met blindheid, een niet te lessen dorst, uitbarstingen van razernij, epileptische aanvallen, hallucinaties, psychoses en spastische bewegingen, of met het afsterven en zwart worden en verlies van ledematen gepaard gaat. In de Middeleeuwen heerste het geloof dat degenen die het communiebrood braken dit zouden doen bloeden. De mythe kan gegroeid zijn uit het rode coloriet dat te voorschijn kwam bij het breken van ergotrijk roggebrood. In de 15de eeuw gold een canonieke wet dat communiehosties dienden aangemaakt van witte tarwebloem.

Het volgende stukje, slechts bereikbaar via een dubbele rij broekhappende prikkeldraad, was enkele jaren geleden nog een maïsakker. Hier vonden we Hanenpoot een C4-gras en veel Parapluitjesmos, beide weerstandig aan onkruidverdelgende middelen. Parapluitjesmos is een levermos met paraplu-achtige sporendragers. Bij de vrouwelijke zie je enkel de baleinen, de mannelijke zijn eerder schotelvormig. Dit veld, dat niet vlak lag maar in het midden wat ingezonken en natter was, bood enkele toppers aan. Wij zagen Moerashertshooi. Dit is een plant van ondiep water en periodiek

droogvallende, matig voedselarme grond. De plant wordt 10-50 cm. hoog en heeft liggende of opstijgende, behaarde stengels. De aan beide zijden grijsviltig behaarde, zittende bladeren zijn eivormig-elliptisch. Moerashertshooi bloeit van juni tot september met citroengele, 6-8 mm. grote bloemen. We vonden toen er nog net genoeg licht was voor een geslaagde foto, ook de Bleekgele droogbloem. De rechtopstaande of opstijgende stengels van de 5 tot 50 cm. hoge plant zijn wit viltig behaard en meestal niet vertakt. De verspreid staande bladen zijn witviltig en hebben een ingerolde rand. De onderste bladen zijn spatelvormig, de bovenste lijnvormig tot langwerpig. Ze hebben een half-stengelomvattende voet. De roodachtig gele buisbloemen zitten aan de top van de hoofd- en zijstengels, in afgeronde kluwens zonder bladen aan de voet. De bloemen zijn oranje of roodachtig geel. Ze hebben geen lintbloemen. Het omwindsel is geelwit, kaal en glanzend. De Bleekgele droogbloem is vrij zeldzaam tot zeldzaam in het kustgebied, Vlaanderen en de Kempen, elders zeer zeldzaam.

Dat we mensen als Johan en Rutger misten die eenduidig iets Waterbiesachtig dat waarschijnlijk toch iets anders is, kunnen benoemen, hoeft geen lange uitleg. Het Vlasbekje en de Zandraket herkenden wij wel. Het heeft wel even geduurd voor we wisten dat wat wij als Akkerskers noteerden feitelijk waarschijnlijk Moeraskers moest zijn.

Sommigen keerden via het hindernissenparcours terug, anderen maakten via de Kiewitstraat een snelle omweg, onderweg langs de haag konden we nog wat planten noteren die we vandaag nog niet gezien hadden. Dat hier tuinafval gestort werd (en wordt) zagen we aan een prachtklokje, een ooievaarsbekachtige met handgrote bladeren, en nog ander niet meteen definieerbaar groen op het gemaaide pad. Zwaluwtong bloeit nu en is dus duidelijk te onderscheiden van de Haagwinde.

Terril van Winterslag

6 augustus

Het mijnterrein van Winterslag is sinds enkele jaren omgevormd tot C-mine met de 'c' van creatief en cultuur. Dat kadert in een bewust beleid van de stad Genk om in en nabij de mijngebouwen een culturele infrastructuur te ontwikkelen met een bioscoopcomplex, een cultuurcentrum met twee podiumzalen, een designcenter en een Media&Designacademie.

De eerste proefboringen te Winterslag gebeurden reeds in 1902, een jaar na het ontdekken van steenkolen door André Dumont in buurgemeente As. De eerste steenkoollaag op een diepte van 485 meter werd bereikt in 1914 en in 1917, na de wereldoorlog, was de mijn van Winterslag de eerste die operationeel werd in Limburg. Sinds de jaren 1960 waren de mijnen in Limburg fors verlieslatend en als gevolg hiervan werd de mijn van Winterslag gesloten in 1988.

De mijnterril, een berg met afval uit de mijn, is nu een groen wandelgebied, met bovenop, op 163 meter, een prachtig uitzicht over Genk en omstreken. Deze terril ligt tussen een terrein met logistieke ontwikkelingen en een woonzone. Het is geen natuurverbinding maar een stapsteen. Op het gewestplan krijgt de terril de bestemming parkzone.

Aanvankelijk moesten we zo snel mogelijk doorlopen, want als we dan al zouden beginnen noteren, zouden we niet boven geraken en dat was vandaag wel de bedoeling. Kijken mocht wel.

We zagen de gele aren van de Gewone agrimonie. De Gewone agrimonie is een 40-100 cm. hoge, donkergroene plant met een behaarde, weinig vertakte bloemstengel, talrijke verspreid staande, afgebroken geveerde bladeren (d.w.z. grote paren zijblaadjes worden afgewisseld met kleinere bladparen). De bloemen openen zich het eerst onderaan de aar en naarmate het bloeiseizoen vordert, gaan ook de hogere bloemen open. De Gewone agrimonie prefereert kalkrijke of leemachtige grond. Een eindje verder stond een Rechte ganzerik, die duidelijk van dezelfde familie is. Die heeft wel grotere bleekgele bloemen en de bladeren zijn 5- tot 7-talig. De botanische naam *Potentilla* is afgeleid van het Latijnse potens, wat machtig betekent en duidt op een sterke medicinale werking.

Bij een Zwarte toorts werd even gecheckt of de plant zich aan de floraregels hield. De helmraden waren inderdaad paars behaard en de bloempjes stonden met verschillende samen in een bladoksel. Bij het Mottenkruid, dat we later op de avond tegenkwamen, staan de bloemen apart. Mottenkruid kan ook witte bloemen hebben.

Deze zijde van de terril is spontaan verbost. We zagen dus veel 'normaal' groen, als Zomereik, berken, wilgen en Amerikaanse vogelkers, die op eigen houtje hier geraakten. Deze terril is niet ingezaaid en we zagen dan ook nergens de Sporenbloem of Rudbeckia die met de grasmengsels meekwamen die op andere terrils werd ingezaaid. Ik veronderstel wel dat de appelbomen via menselijke inbreng hier geraakten. En we zagen ook hier weer veel minder courant spul. Luc Lenaerts vond een zeldzame paddenstoel op een wilg, Cecile wees op Groot haakmos en Thuyamos. Luc Vanoppen leidde ons naar een uitgebloeide Bergnachtorchis, die het hier blijkbaar naar haar zin heeft.

In het kalere gedeelte liet Leo ons, hardleerse leerlingen, zien dat de Reukloze kamille twee groene kliertjes heeft op het zaadbeginsel. Gelukkig zagen we de geschroefde helmknoppen van het Gewone duizendguldenkruid sneller. Dat Slangenkruid een ruwbladige is konden we zien en voelen. De plant is een waardplant voor de Distelvlinder, die we hogerop zagen rondfladderen. Slangenkruid is een één- of tweejarige plant, afhankelijk van het tijdstip van het ontkiemen van het zaad. Als het zaad ontkiemt, wordt er eerst een bladrozet gevormd. De bloeiwijze is een pluim, met kleine blauwe bloempjes. De bloemvorm is een vijfdelige kelk en een vijfdelige kroon. De vijf meeldraden groeien eerst uit en pas daarna de stamper, waardoor zelfbestuiving wordt voorkomen. De uitgegroeide stamper hangt buiten de bloem en is aan het einde gevorkt en lijkt op een slangentong. Of de plant haar naam hieraan dankt of aan het recept van de lijfarts van de Romeinse keizer Nero, die dacht dat het eten van de wortel, indien met wijn gedronken, hielp tegen slangenbeten, weet ik niet. Slangenkruid vinden we op ruderale standplaatsen: omgewerkte grond, langs paden en wegen. Vaak is deze grond humusarm, maar stikstofrijk. Slangenkruid wordt dikwijls samen met de Teunisbloem aangetroffen en die zagen we hier in verschillende groottes en bloeistadia.

We zagen, op aanwijzing Borstelkrans, Kranssalie en Gele ogentroost. Een Hongaarse raket was te herkennen aan lange hauwen en aan de lijnvormige geveerde bladeren, waardoor de plant te onderscheiden is van de Oosterse raket die een lange lancetvormige eindlob heeft. Een Melganzevoet, met zijn ruitvormige bladeren stond naast een Stippelganzevoet die driehoekige blaadjes heeft met twee korte zijlobjes.

Het panorama was wijds. De terrils van Zwartberg, Waterschei en Eisdien stonden rustig aan de horizon. Op het pad vonden we ook wat fossielen. De stenen schilferden uiteen in leiachtige laagjes en thuis was alles in stukjes gebroken. Bernadette vond een prachtig exemplaar met een afdruk van een fossiele varen. Herinneringen aan het Carboon, een tijdsperiode van 360 tot 300 miljoen jaren geleden. Rond de evenaar (waar het tegenwoordige Noordwest-Europa zich bevond) groeiden uitgestrekte tropische veenmoerassen. Periodiek overstromden kleine riviertjes de moerassen of veranderden die van tijd tot tijd in kleine meren. Dit cyclische proces van afwisselende veenvorming en overstromingen hield langere tijd aan. De verdergaande daling (Varistische plooiing) van de laagvlakte en de telkens voortgaande sedimentatie leidde uiteindelijk tot een zeer dik pakket steenkoollagen. De Carboonflora en -fauna is goed gedocumenteerd dankzij veel vondsten tijdens de steenkolenwinning. In ons land groeiden zegelbomen, reuzenvarens, reuzenpaardenstaarten en reuzenwolfsklauwen (schubbomen), die 40 meter hoog konden worden.

De Kleine (naar rubber stinkende) zandkool en de Kleine leeuwenbek zouden we zonder aanwijzers voorbijgelopen zijn, Duindoorn is daar wat groot voor. Duindoorn is een tweehuizige doornige struik met grijs groene blaadjes en (zure) oranje besjes. Oude Grieken wreven de huid van paarden in met bladeren en jonge spruiten van de duindoorn. Ze glansden dan mooi. Dat is ook de oorsprong van de wetenschappelijk geslachtsnaam *Hippophae* van hippos = paard en phaes = lichtend. Nu nog wordt duindoorn in cosmetica gebruikt. In duindoorn zitten veel onverzadigde vetzuren. Die vormen de bouwstenen van onze lichaamscellen en ondersteunen de celvernieuwing. De huid blijft gezond en vitaal. Een middel voor gevoelige, schilferige, gesprongen huid.

Bijna aan de top vonden we Wondklaver, de bladeren zijn geveerd met 3 of meer bladparen, de bloemen staan in dichte hoofdjes en de kelk is wollig behaard. Ook deze plant houdt wel van kalk. Wondklaver werd gebruikt voor omslagen op slecht genezende wonden. Eens gold de wondklaver als 'toverplant' die mens en dier voor hekserij behoedde, vooropgesteld dat ze in de Johannisnacht (van 23 op 24 juni) tegelijk met het duizendguldenkruid geplukt werd.

Op de top mochten we even uitblazen en genieten van de groene wereld rondom ons. Bruggen waren voor ons eerder herkenningpunten in het landschap dan kerktorens.

We passeerden het Donderkruid en Wilde marjolein, dat wij nog kenden van de terril in Beringen. Wij zagen een Canadese fijnstraal naast een Hoge fijnstraal, de laatste heeft grotere hoofdjes en een stijver blad.

Na een steile afdaling maakten we nog een ommetje om de Spaanse brem met afstaande peulen te zien en bij een Ruige scheefkelk, die - net als Torenkruid dat wij eerder dit jaar zagen - al zijn smalle lange hauwen recht omhoog de lucht in steekt, bleven de laatsten wat achter om toch voor ons bij de auto's te zijn.

Tommelen Hasselt

13 augustus

Ondanks de flinke bui die net Hasselt en omstreken kletsnat had gemaakt en een dreigende donkergrijze wolk waren toch 16 personen ter plekke. Zodra we vertrekkensklaar waren, gingen de hemelssluisen open, wij bleven

even schuilen onder de spoorwegbrug terwijl de hemel leegliep. Met de paraplu's open vertrokken we na een minuut of vijf dan toch maar.

Eerst verkenden we de berm langs de straat. Daarna het wandelpad dat loopt langs het afgesloten terrein van Tommelen. Men heeft daar een haag geplant met o.a. Sleedoorn, Gelderse roos en inlandse eik, die soms toch wel erg lange bladsteeltjes had om Zomereik te zijn. Doordat een eik pas op 40-jarige leeftijd vruchten begint te dragen, gaan we voorlopig nog niet zien of de eikels een lang dan wel een kort steeltje hebben. We zagen grassen en kruiden die in dit seizoen op dergelijke plekken groeien. Wel viel ons op dat de Grote weegbree hier echt flink uit de kluiten gewassen is. Misschien omdat we aan deze kant van de Demer eigenlijk al in Haspengouw zijn.

Op het einde van het pad wachtte ons de wildernis. Hier is al minstens twee jaar niet gemaaid. Distels, bramen en ander kniehoog kruid betwisten onderling een plekje onder de zon (die ondertussen opnieuw van de partij was). Verschillende distelstengels waren verdikt: gallen van de Distelgalboorvlieg. Wij sleutelden een Canadese guldenroede uit, die niet merkkelijk vroeger bloeit dan haar nicht de Late guldenroede. We maakten een rondje in de boomgaard, waar Mark rond de bomen het gras wat onder controle hield. De meeste boompjes stonden er vruchteloos bij, maar één Appelboompje stond vol kleine, groene, nog niet beetklare appeltjes. Wij zagen veel hoge stengels van schermbloemen, maar het Heggedoornzaad van vorig jaar was verdwenen. In een strookje ingezaaid met 'wilde' bloemen zagen we Boekweit staan. De plant mocht niet op de lijst evenmin als de Bernagie: ook ingezaaid.

Daarna mochten we de wei in. Het regende niet meer en het bleef de rest van de avond lekker droog. Uit één van de eerste bommenkraters viste Luc Vanoppen met zijn paraplu de Grote kroosvaren op, nog geen centimeter groot, maar wel mooi. De Grote kroosvaren is een varen die op het water van sloten en grachten drijft. De korte stengels dragen veel kleine, elkaar overlappende blaadjes, die diep tweedelig zijn. In de herfst worden ze vaak roodachtig. Aan de onderzijde komen de sporen te zitten. Fossiele vondsten wijzen erop dat Grote kroosvaren hier heel lang geleden veel voorkwam. De plant is dus als het ware teruggekeerd in Europa. Enkele vijvers verder was het oppervlak volledig bruinrood gekleurd, is het dan al herfst?

We zagen Gewone waterbies. Het onderste kafje omvat niet meer dan de helft van de stengel. In het gat met de indrukwekkende Mattenbies, een plant waarvoor je echt geen loep nodig hebt. Zoals de naam al aangeeft, drijft Drijvend fonteinkruid op het wateroppervlak, terwijl andere fonteinkruiden hun bladeren meer in of onder het water houden. De tot 12 centimeter lange bladeren met lengtenerven zijn ovaal en stoten water af dankzij een wasachtig laagje. In het voorjaar zijn ze roodbruin van kleur.

Het Loos blaasjeskruid, vroeger ook Citroengeel blaasjeskruid genoemd, zagen we ook. Het plantje leeft vrij zwevend in het water en bloeit van juni tot augustus met gele bloempjes met spoor, die maar zelden leiden tot vruchten. Het beschermd plantje is zeldzaam in de Kempen, elders heel zeldzaam. Met de vangblaasjes worden kleine kreeftachtigen en waterinsecten gevangen. Als iets de haartjes van de vangblaasjes raakt, gaan die open en door het vacuüm daar binnenin wordt het omringende water met het insect naar binnen gezogen. Vertering van de prooi duurt afhankelijk van de grootte 12 minuten tot 2 uur. Na de vertering transporteren speciale cellen het voedselrijke water de stengel in, tegelijkertijd het vacuüm in het blaasje herstellend.

Ook de Kikkerbeet bloeide. Wij zagen een dribladig wit bloempje met een geelachtig hart. De Kikkerbeet heeft wel wat weg van een mini waterlelie, het heeft ook niervormige blaadjes, die wel een maatje of 2 kleiner zijn. Dit zoetwater drijfplantje heeft vele goede eigenschappen: het is een snelle groeier, biedt schuilplaats aan jonge visjes, kikkervisjes en salamanders. Door het snelle groeien worden ook veel voedingsstoffen aan het water onttrokken, met name nitraat. Omdat de bladeren boven water drijven wordt koolzuur direct aan de atmosfeer afgegeven en niet aan het water. Omdat de drijfbladeren zonlicht wegvangen temperen deze planten algengroei. In de herfst, na de bloei, vormt de plant knoppen die omlaag buigen. Uit deze winterknoppen ontstaat in het voorjaar weer nieuwe Kikkerbeet. Dat de Watermunt bloeide roken we voor we ze zagen.

In het volgende bommengat bloeide Moerashertshooi mooi geel. Dit is een plant van ondiep water en periodiek droogvallende, matig voedselarme grond die van nature voorkomt in West-Europa en op enkele plaatsen in Midden-Europa. De soort staat op de Nederlandse Rode Lijst van planten als vrij zeldzaam en matig afgenomen. De aan beide zijden grijsviltig behaarde, zittende bladeren zijn eivormig-elliptisch. Weer een halte verder was het Pijlkruid in bloei. De bloemen zijn eenslachtig. Mannelijke bloemen staan in de bovenste kransen van de bloem, vrouwelijke in de onderste kransen. De zaden verspreiden zich drijvend over het water. Ze verkeren in een staat van 'dormancy', slaperigheid en zijn nog niet in staat om te kiemen. Pas wanneer ze zijn blootgesteld aan een periode van lage temperaturen ('cold-stratification'), kunnen ze kiemen. Verderop zagen we de Kleine egelskop. Bij de Kleine egelskop is de stengel niet vertakt. Hij bloeit van juni tot september met witgele bloemen, die in 6 tot 16 hoofdjes staan gerangschikt. Er zijn 3 tot 6 hoofdjes met vrouwelijke, bolronde, stekelige bloemen en 3 tot 10 met mannelijke bloemen. De mannelijke bloemhoofdjes zitten boven de vrouwelijke.

In het gat met nr. 24 (alle bijna 110 bommenkraters hebben keurig een eigen nummer gekregen) bloeide de zeldzame Kruipende moerasweegbree, met licht lila bloempjes (de kleur van Pinksterbloem). Die stond dit jaar onder water, maar had zich net daardoor aardig kunnen uitbreiden. Nu we ons 'speciaaltje' van de dag gehad hebben, konden we rustig verder, nog wat gras plat trappen en Hennepnetel vergelijken met Wolfspoot. Onder de bloeiwijze heeft Hennepnetel een verdikking met erop stekende haren; Wolfspoot gedraagt zich vriendelijker. We zagen witte distels. Blijkbaar hebben heel wat planten een witte variëteit (var. alba), d.w.z. dat ze witte bloemen hebben, een albinoplant heeft ook geen bladgroen en kan dus niet leven.

Bij het laatste bommengat oftewel poel moesten we toch de alarmklok luiden. De Waterteunisbloem, een invasieveling van de ergste soort, trachtte vergeefs ons te verleiden met haar mooie, gele bloemen. Tal van studies hebben aangetoond dat de Waterteunisbloem een snelle ontwikkeling heeft en zo zeer dikke vegetatiepakketten kan produceren. Die zijn op hun beurt verantwoordelijk voor een verlies aan biodiversiteit, verandering van de fysisch-chemische kwaliteit van het water, uitdrogen van moerassen, verstoring van de irrigatie-infrastructuur, enz. Anderzijds is de plant nog steeds vrij te koop in tuincentra e.d. Ze wordt al jaren verwijderd maar is dit jaar in alle glorie terug. Voor het eerst heeft ze ook een tweede poel bereikt. Dringend tijd voor dringende actie dus. Luc Swennen vertelde het verhaal van de Roodwangschildpad, die afgedankt door kopers wel een leefplekje in

onze natuur vond. De Roodwangschildpad is nu verboden, maar de Geelwangschildpad, iets groter en met gele wangen, mag wel. We zullen binnenkort dus ook de Gele in vijvers en vennen vinden.

Terril Zolder

20 augustus

Johan Royeaerd zorgde er als parkeerwachter zonder pet voor, dat we allen de auto kwijt konden op het pleintje dat daarvoor voorzien was. Ik dacht bij de twintig deelnemers meer vrouwen dan mannen te ontwaren, maar volgens Jan met de pet klopte dat niet. Uiteindelijk waren we met z'n 25, een nieuw record vermoed ik.

De eerste vierkante meter bood al vijf verschillende ganzenvoeten. Rutger legde de verschillen uit. De Melganzenvoet is zo algemeen dat geen specifieke uitleg nodig was. Bij de Zeegroene ganzenvoet zijn de onderzijde van de blaadjes 'bedauwd' en lichter van kleur dan de blauwgroene bovenzijde. Korrelganzenvoet heeft opvallend zwarte zaadjes, die ook nog korrelig zijn. De Stippelganzenvoet heeft vaak bladeren met een rood randje en voorzien van een 'extra tandje'. Bij de Rode ganzenvoet zijn de bladeren aan de onderzijde kaal en onbehaard. Rood aangelopen stengels zijn niet typisch voor deze soort en geen uitsluitend kenmerk. De Spiesmelde, met zijn spiesachtige blaadjes, stond in dit groepje de zaak nog moeilijker te maken. Ik houd me voorlopig nog vast aan het aanvaardbare excuus dat deze planten zeer variabel zijn.

Iets verder konden we het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke Grote brandnetels zien. Bij de mannelijke (witte) bloemen zie je 4 meeldraden, de kleinere vrouwelijke bloempjes bestaan enkel uit een pluusje, dat de mannelijke pollen die aangewaaid komen, kan opvangen. We zagen de gele schermen van de Brandpastinaak. Die plant zou furocoumarinen bevatten, net als de Reuzenberenklauw, en dus ook aanleiding kunnen geven tot de fototoxische reacties in de vorm van roodheid met plaatselijke zwelling en kleine of grotere blaasjes. De letsels kunnen er uitzien als echte brandwonden. Later ontstaat ter plaatse vaak een restpigmentatie.

Met de specialisten in de groep zagen we minder bekende planten waar we anders misschien aan voorbijgelopen zouden zijn. Iets wat op een flink uit de kluiten gewassen Zachte dravik leek, was een Grote trosdravik. Er zijn twee ondersoorten. Trosdravik (*Bromus racemosus* ssp. *racemosus*) en Grote trosdravik (Velddravik) (*Bromus racemosus* ssp. *commutatus*). De aartjes waren kaal en de kroonkafjes hadden een hoekig en geen afgerond voorkomen. We werden ook nog even herinnerd aan Glad (en Harig) vingergras. Het Glad vingergras dat hier bloeide, lijkt veel op Handjesgras, maar Handjesgras heeft geen vliezig tongetje, maar haartjes. De liggende stengels van Glad vingergras vormen op de knopen geen wortels. Dat in tegenstelling tot Harig vingergras. De korte, brede, lichtgroene bladeren zijn op de bladvoet na volledig onbehaard of alleen aan de rand behaard. Ook de meestal iets opgeblazen bladscheden zijn meestal kaal. Het vliezige tongetje is 1,5 mm. lang. Glad vingergras bloeit van juli tot de herfst, waarbij de middelste en onderste bloeiwijzen grotendeels in de bladscheden blijven zitten. Die bloeiwijzen hebben cleistogame bloempjes. Cleistogame bloemen (van het Grieks: kleistos = gesloten en gamos = huwelijk) zijn bloemen die zich niet openen, waardoor ze niet door insecten bezocht en bestoven kunnen worden. Door zelfbevruchting komen ze toch tot zaadvorming en

voortplanting. Dat gebeurt dikwijls laat in het seizoen, nadat andere bloemen al uitgebloeid zijn. Ook alleenstaande bloemen (pioniersplanten) kunnen op deze manier toch tot voortplanting komen. Voorbeelden zijn het Maarts viooltje, Bosviooltje en dus Glad vingergras.

Ook Ruige lathyrus is geen plant die we vaak zien. De bladeren hebben twee lancetvormige deelbladeren en een rank. De violet-blauwe bloemen hebben een lichte kiel en staan in trossen van 1 tot 3 bij elkaar. De peulen zijn ruw behaard. Wat ik nog Voederwikke zou genoemd hebben, bleek Smalle wikke te zijn. Voederwikke heeft 3 ondersoorten. Smalle wikke (*Vicia sativa* ssp. *angustifolia*) en Zwarte wikke (*Vicia sativa* ssp. *nigra*) hebben beiden 3 tot 6 paar lancetvormige deelblaadjes, de bovenste 2 tot 3 mm breed, duidelijk smaller dan de onderste, bloemen 1 tot 2 cm, meestal eenkleurig paarsroze, rijpe peulen 3 tot 4 cm, donkerbruin tot zwart, kaal, niet ingesnoerd tussen de zaden. De Vergeten wikke (Akkerwikke) (*Vicia sativa* ssp. *segetalis*): bovenste deelblaadjes 3 tot 6 mm, niet of nauwelijks smaller dan de onderste, bloemen meestal tweekleurig: de vlag bleekroze of paarsachtig en de zwaarden paarsrood, peulen donkerbruin tot zwart, kaal, niet ingesnoerd tussen de zaden, tot 7 cm. En de Voederwikke (*Vicia sativa* ssp. *sativa*), die in cultuur is als voedergewas en soms verwilderd voorkomt. Het is een forse plant, 4 tot 8 paar deelblaadjes van meer dan 5 mm breed, bloemen 1,5 tot 3 cm, vlag blauwpaars, zwaarden paarsachtig, rijpe peulen bruin tot bruingeel, meestal zacht behaard en ingesnoerd tussen de zaden. We zagen dat de bloemetjes van de Vogelwikke op vogeltjes lijken. Vogelwikke heeft slappe stengels die zacht behaard zijn. Ze zoeken door middel van ranken steun bij andere planten. De plant wordt gekenmerkt door de veelbloemige trossen met soms wel dertig bloempjes. De bloem is paarsachtig violet en is zowat een cm. lang. Elke bloem zit op een kort steeltje.

Verderop zagen we ook Luzerne, dat we herkennen aan de gedraaide peulen, die wel wat weg hebben van ramshoorntjes. Luzerne is een vlinderbloemige met trosjes kleine blauwe bloemen. De plant beschikt over een diep en krachtig ontwikkeld wortelsysteem dat zich tot 4,5 m. kan uitstrekken. Hierdoor kan de plant tijdens tijdelijke droogten overleven. Zoals andere soorten uit de vlinderbloemenfamilie heeft de plant het vermogen om met behulp van bacteriën stikstof te binden, zodat het proteïnerijk voedsel kan produceren, onafhankelijk van de aanwezigheid van stikstof in de bodem. Luzerne is inheems in Europa en wordt wereldwijd verbouwd als veevoer. De spruitgroente van luzerne heet alfalfa. Luzerne is één van de weinige planten die zelftoxisch zijn. Hierdoor is het niet mogelijk om tussen oude planten opnieuw luzerne in te zaaien. De oude luzerne moet daarom eerst ondergeploegd worden voor het opnieuw op hetzelfde perceel ingezaaid kan worden.

De Kleine leeuwenbek herkenden we nog van vorige terrilwandelingen. Idem dito wat Borstelkrans, Donderkruid, Bitterkruid, Slangenkruid en Stinkend streepzaad betreft. Allemaal soorten die profiteren van de kalkrijke bodem op de steenterrils.

We konden hier, van op de flanken, de andere terrils aan de horizon zien. Eisden, Zwartberg, Waterschei en Winterslag. Ook in Zolder heeft het ANB (beheerder), net als in Beringen, bouwpuin op de wandelwegen aangebracht om de begaanbaarheid te verhogen. De terril van Zolder was her en der onvoldoende stabiel, daarom is ook bijkomende drainage aangebracht. Men heeft aan één zijde een wandelpad aangelegd dat leidt naar de twee toppen.

Op het bijna opgegeten loof van Wilde peen zagen we de groene rups met zwarte banden en oranje stippen die met wat geluk in een volgende levensfase tot een mooie Koninginnenpage zal uitgroeien.

Luc Vanoppen wees ons Rode ogentroost, een halfparasiet op wortels van grassen en andere planten. Zij spelen leentjebuurt voor basale plantenvoedingsstoffen (nitraten, mineralen) maar doen wel zelf aan fotosynthese. Ook de voor onze contreien ongewone Gele ogentroost komt er voor. Het is onduidelijk of die vroeger met een zaadmengsel is meegelift. Verderop stonden verschillende Mantelanjers, zo slank dat je er gemakkelijk naast kon kijken. Een ander eigenaardigheid was de Aardbeiklaver. Na de bloei zwellen de hoofdjes op en krijgen een aardbeiachtig uiterlijk. Weer een andere plant die haar naam niet gestolen heeft is de Kwispelgerst. De lange kafnaalden zie je golven in de wind. Kwispelgerst groeit graag op zoute kwelplekken.

De Wilde kaardebol bloeit nu nog. De plant is tweejarig en kan 70 tot 150 cm. hoog worden. De bladeren zijn twee aan twee tegenoverstaand en de vergrote bladvoet werkt als opvangbakje voor water. De bloei begint vanuit het midden van de bloeiwijze en bloeit tegelijk naar boven en naar beneden. Hierdoor zijn twee bloeiende ringen te zien. De kaardenbol produceert veel nectar en trekt daarom veel insecten, zoals bijen en hommels. De bloemhoofdjes van de kaardenbol werden in de middeleeuwen gebruikt voor het ruwen van wollenlaken; hiertoe werden een aantal van deze kaardenbollen in een kruisvormige houten houder bevestigd. Wij kregen ook de zeldzame Viltganzerik te zien.

Van op de top keken we neer op het Remostort, dat er vanuit de verte best proper bij leek te liggen. Wij zagen op de andere top een spotter staan, zo'n zuil waarin je filmpjes ziet over de regio en over de natuur, er neergepoot door Toerisme Limburg. Regionaal Landschap Lage Kempen gaf deze terril drie sterren als landschapsplekje bij uitstek.

Wij daalden in rechte lijn af op zoek naar nog meer terrilspecialiteiten. Luc toonde ons een plant die geen Nederlandse naam heeft maar die hij de 'Kattekruidachtige steentijm' doopte. In het Latijn heet de plant *Calamintha nepeta* ssp. *nepetoides*. Het is een bergplant, die aardig stand houdt op de terril. Er zijn nog andere steentijmsorten met gelijkende namen, zoals *Calamintha nepeta* en *C. menthifolia*, met vaak ook geen Nederlandse namen. Misschien moeten we ze zelf bedenken: wat denk je van de 'Mooie muntachtige bergsteentijm'?

Bij een Driedistel kregen we een variant op dit verhaal. Zijn Nederlandse naam 'Driedistel' heeft de plant te danken aan het feit dat er vaak planten voorkomen met drie bloemhoofdjes. Er zijn enkel geelbruine buisbloemen maar de opvallende uitstaande omwindselblaadjes lijken wel straalbloemen, naar binnen buigend bij vochtig weer.

De planten hier op de terril hebben echter vijf (en soms nog meer) hoofdjes en de omwindselblaadjes wijzen in de andere richting dan ze zouden moeten: ze zouden naar beneden moeten wijzen maar turen schuin naar de hemel. Samen met de goudkleur van de bloemen zou dit *Carlina intermedia* oftewel Gouddistel zijn. Maar een man van de wetenschap besliste dat het toch gewone Driedistel is; de man in het veld denkt er in hoorbare stilte anders over.

Wij passeerden verder het ijle plantje IJzerhard en uit een geul viste Johan een zware ijzerknol op. Weegt makkelijk de helft meer dan een doorsnee steen er net naast. Luc legde uit dat er maar één laag was waarin dit soort

zware stenen, die bijna zuiver uit ijzer bestaan, voorkwam. Onderweg kwam beheerwachter Mark Missoorten ons groepje versterken. Enkele even afgescheiden onverlaten hadden nog wat specialiteiten gevonden: Scherpe fijnstraal, het zeer bijzondere Smal vlas en de Grote tijm. En onderweg waren we nog langs kleinoden als Fraai duizendguldenkruid en Kleine zandkool gewandeld.

Mombeekvallei St.-Lambrechts-Herk

27 augustus

Alweer de laatste van onze plantenwandelingen dit seizoen. Het is al verbazend snel donker 's avonds, voor ons die nog steeds wachten op die zomer die maar niet wou komen. En dus wordt een woensdagavondwandeling snel herleid tot een schamele twee uurtjes.

Voor onze laatste exploten van dit seizoen trokken we naar het zuiden van Hasselt: de vallei van de Mombeek, beheerd door de mensen van onze Kern Herk & Mombeek te Sint-Lambrechts-Herk. Het zal ongetwijfeld aan de zalige taarten en cakes van onze Bernadette te wijten zijn, dat we de laatste weken telkens zoveel mensen op de wandeling hebben (ongetwijfeld niet aan de plantjes...) en zodoende waren we ook nu weer met meer dan 20 deelnemers.!

Voor een keertje stapten we de eerste 500 m. eens flink door. De wegbermen lieten we voor wat ze waren, we hadden ze de voorbije jaren al grondig in kaart gebracht. Dat bracht ons aan de boorden van de Mombeek, waar Alida ons een kundige uitleg over het gebied en beheer gaf. De ruigteplanten waren overal talrijk en meer dan opvallend aanwezig: Gewone smeewortel, Harig wilgenroosje, Gewone hennepnetel... kleurden de vallei. Aan de Oude Mombeek dit keer geen Groot moerasscherm, wel Grote bevernel en Riet. De vele populieren hebben ook hier last van schimmels, die ervoor zorgen dat hun bladeren al heel vroeg op het seizoen eerst geel en dan bruin worden en tenslotte helemaal verdorren.

Wat verder loopt het wandelpad op de rand van vallei en cultuurland, deels akkers, deels begraasde weilanden. We vonden er Dolle kervel, nu in vrucht. Er stond Hondspeterselie die nu volop in bloei staat, met de kenmerkende teruggeslagen omwindselblaadjes. En er stond een schermbloemige waar we niet meteen een naam op durfden te kleven. Dus dan maar de boeken erbij gehaald en inderdaad, het bleek een leuke en onverwachte verschijning: de Karwijselie. De plant viel op door haar grootte en doordat ze een eerder ijle indruk maakte; ze had noch omwindsels noch omwindseltjes; de vele schermstralen hadden massa's witte bloempjes, waar her en der al wat zaadjes in kwamen. Het is een soort typisch voor de overgang tussen natte vallei en droger cultuurland, een soort ook van de zwaardere grond (leem). Volgens de Atlas van de Vlaamse Flora zou de soort in Haspengouw en in de akkergebieden van Vlaams-Brabant nog wel her en der voorkomen, maar die gegevens zijn ook weer een verzameling van waarnemingen de laatste (zeg maar) 20 jaar. Alvast is de Karwijselie overal zeldzaam. En dat is ook hier het geval: niet alleen is het de eerste keer dat we die hier zien, maar er stond ook welgeteld één plantje.

Ook één plantje stond er van het Groot heksenkruid, in diezelfde overgang van vallei met bos naar akker en weide. Het Kruipend zenegroen kroop met zijn blaadjes over de grond, evenals het Penningkruid. Voor beide was het bloeien alweer voor een jaartje gedaan. Verderop waren delen van de

vroegere hooilanden gemaaid. Het afvoeren levert nogal eens wat problemen op in deze natte vallei en heel wat biomassa blijft liggen. Er staan dan ook veel indicatoren van eerder voedselrijke situaties: Rietgras, Getand vlotgras, Gestreepte witbol, Gele lis. We vonden nog één Dotterbloem en één Echte koekoeksbloem, niet in haar tweede jeugd maar toch in haar tweede bloei.

Excursiekalender

Woensdag 29 april Mombeekvallei

Afspraak: 18u30, plaats nog te bepalen

Info: Johan Royeaerd en Jan Wyers

We verkennen onbekend terrein: delen van de Mombeekvallei tussen St.-Lambrechts-Herk en Stevoort.

We letten er niet enkel op planten, maar we kijken tezelfdertijd ook naar sporen van eikelmuisen (in het kader van eikelmuisenproject binnen de afdeling).

Woensdag 6 mei Nietelbroeken

Afspraak: 18u30 aan het (vroegere) 'Klein Caféke' op het kruispunt van Kruis-, Tichelrij- en Nietelbroekstraat te Diepenbeek,

Info: Jan Wyers

Begeleider: Jos Ramaekers (011 35 15 83)

We verkennen vanavond het natuurgebied de Nietelbroeken, gelegen te Hasselt en Diepenbeek en kijken

Woensdag 13 mei de Teut

Afspraak: 18u30 bij Johan thuis (Koningsbergweg 89 te Zonhoven)

Info: Jan Wyers

Begeleider: Johan Royeaerd

Het fietspad op de Teut levert ook geregeld merkwaardige soorten op. We wandelen langs het centrale deel van het fietspad.

Woensdag 20 mei Terril van Zolder

Afspraak: 18u30 op de parking aan de ingang van de terril (Halstraat te Zolder). Info: Jan Wyers

Begeleider: Luc Vanoppen (011 53 87 61)

We verkennen voor een eerste keer een terril in het voorjaar. *Op de terril van Zolder* gaan we op zoek naar boeiende soorten.

Woensdag 27 mei Domein Kiewit

Afspraak: 18u30 op de parking van het Domein (Putvennestraat, Hasselt).

Info: Jan Wyers

Het Domein Kiewit is het grootste natuurgebied dat we met onze afdeling in beheer hebben. Alles in één keer inventariseren lukt dan ook niet. Vanavond exploreren we het zuidelijk deel van het gebied.

Woensdag 3 juni Terril van Winterslag

Afspraak: 18u30 op de parking achter het nieuwe bioscoopcomplex aan de mijn van Winterslag (parking ten N. van de gebouwen).

Info: Jan Wyers

Begeleider: Luc Vanoppen (011 53 87 61)

We verkennen deze voorjaarsavond de terril van Winterslag, op zoek naar onder andere orchideeën.

Woensdag 10 juni   Zonhoven

Afspraak: 18u30 aan het rond punt Kauwbosstraat-Elsstrekenweg-Bokrijkse weg te Zonhoven.

Info: Jan Wyers

De wegbermen van de Kauwbosstraat te Zonhoven, met hun heischrale vegetatie, staan zoals elk jaar op ons programma.

Woensdag 17 juni   Terril Beringen

Afspraak: 18u30 op de parking van het Vlaams Mijnmuseum (Koolmijnlaan 201)

Meer info: Jan Wyers

Begeleider: Luc Vanoppen (011 53 87 61)

Alle goede dingen bestaan uit drie, dus dit voorjaar drie terrilbezoeken.

Beringen is het sluitstuk van deze rij.

Woensdag 24 juni   Vallei van de Mombeek

Afspraak: 18u30 op de parking aan de elektriciteitscabine op het kruispunt Sasput-Muntelbeekstraat te St.-Lambrechts-Herk.

Info: Jan Wyers

Begeleiding: Alida Vanholst (011 31 24 21)

We trekken in zuidelijke richting en gaan op 'trot' in de vallei van de Mombeek, waar we ook weer uitkijken naar tekenen van eventuele eikelmuizen in die omgeving.

Limburgse plantenwerkgroep

Meer info:

Bert Berten   0476 40 34 51

Marleen Massonnet   0487 55 24 87

Lily Gora   0479 79 93 72

Maandag 13 april   Gulden sleutelbloem

Afspraak: 18u30 kerk Borgloon

info: Bert Berten

Maandag 20 april   Watervalbos

Afspraak: 18u30 kerk Beverst

info: Jean Van Grinsven

Maandag 27 april   Moerasviooltje en Goudveil, A-beekvallei

Afspraak: 18u30 kerk Meeuwen

info: Marleen Massonnet

Maandag 11 mei   Wateringen Lommel kolonie

Afspraak: 18u30 Wateringhuis (Oude Maai 80 te Lommel Kolonie)

Info: Albert Mertens (011 64 94 00)

Maandag 18 mei Pomperik

Afspraak: 18u30 kerk Lutselus

Info: Lily Gora

Maandag 25 mei Veursbos

Afspraak: 18u30 kerk St.-Martensvoeren

Info: Luc Vanoppen (011 53 87 61) en Bert Berten

Maandag 8 juni Zouwdal – Lanakerveld (Lanaken)

Afspraak: 18.30u: 2de Carabinierslaan, thv brug Albertkanaal (Veldwezelt)

Info: Bart Hoelbeek (089 72 18 57)

Maandag 15 juni Maasvallei, Heppeneert

Afspraak: 18.30u: Kerk Heppeneert

Info: Marleen Massonnet

Maandag 22 juni Kikbeek

Afspraak: 18u30 kerk Zutendaal

Info: Lily Gora

Maandag 29 juni Vilsterbeek

Afspraak: 18u30 kerk Kerniel

Info: Bert Berten

Plantenwerkgroep Natuurpunt Gent

Van onze verslaggeefster Kristel Keppens

Baarle – Frankrijk (D2-28-43)

Donderdag 11 september

Rond het tijdstip waarop we thuis moesten vertrekken, barstten de hemelsluizen open en vermoedelijk was deze fikse stortbui er de oorzaak van dat we slechts met 10 strepers op het appèl verschenen.

De afwezigen hadden ongelijk want het bleef de rest van de avond relatief droog én Annie had weer heerlijke snoepjes mee voor iedereen. Al zien we 1 van de beide planten zeker op elke streeptocht, we besloten toch nog eens duidelijk de verschillen tussen gewone- en de moerasrolklaver te bekijken omdat er toch al te vaak discussie is over het al dan niet hebben van “duidelijke” zijnerven, een nogal subjectief begrip zo blijkt telkens weer. Vermits het al dan niet hol zijn van de stengel ook geen uitsluitsel brengt, moesten we de andere kenmerken ook eens op een rijtje te zetten..

Moerasrolklaver heeft gezwollen zijnerven terwijl Gewone rolklaver die niet heeft. Moerasrolklaver heeft doorgaans ook meer bloemen in een hoofdje (4 tot 14) dan de gewone rolklaver (2 tot 8). De kelktandjes van moerasrolklaver zijn gewimperd en al in de knop stervormig uit elkaar wijkend en de plant heeft ondiep liggende wortels met ondergrondse uitlopers terwijl de gewone rolklaver een penwortel zonder uitlopers heeft en de kelktandjes naar elkaar toegebogen zijn.

We proberen in het vervolg zo veel mogelijk kenmerken uit te testen! Al lag het grootste stuk van onze wandeling langs een grote steenweg, we vonden toch wel enkele mooie planten zoals bv smal tandzaad, een soort met een ongedeelde blad met een gevleugelde steel en rechte bloemstelen. Ook pastinaak waarvan 2 ondersoorten bestaan, de "gewone" Pastinaak (*Pastinaca sativa* subsp. *sativa*) en de Brandpastinaak (*Pastinaca sativa* subsp. *urens*) die echter vrij zeldzaam is en die we dus ook nu niet zagen. Brandpastinaak heeft minder (5 tot 9) en ongeveer even lange schermstralen terwijl de pastinaak schermen met 5 tot 20 ongelijke stralen heeft. De brandpastinaak heeft een stengel die sterk vertakt en onderaan minder diep gegroefd is dan die van de pastinaak. Een zijweggetje leidde ons naar een mooi stukje groen met een slootje en de bijhorende planten. Het duister begon echter al in te treden zodat we de overkant van de steenweg zelfs niet meer konden strepen. De wandeling eindigde daar dan ook maar niet zonder dat we eerst een lekker vers appeltje onder onze tanden lieten kraken, waarvoor dank aan Joost de slotenspringer.

Maaltemeers (D3-32-12)

Donderdag 25 september

Het duister treedt alsmaar sneller in dus dit werd onze laatste streeptocht dit seizoen. Zeven heren en zeven dames stapten samen op langs de drukke Kortrijkse steenweg om een laatste hok te inventariseren met de stille hoop toch ook nog een nieuw of zeldzaam plantje te vinden. De klassiekers in een dergelijke omgeving werden allemaal gevonden, liefdegras, bezemkruiskruid, jacobskruiskruid, grote en smalle weegbree, straatgras,... Zaailingen van zomereik, es, esdoorn, hemelboom en vlier zorgden ervoor dat de bomen ook vertegenwoordigd werden.

Boven op de brug over de R4 vonden we platte rus, zo genoemd naar de afgeplatte stengel. Achteraf beschouwd hadden we er misschien beter toch de boeken bijgehaald om zeker te zijn dat het wel degelijk om de platte- en niet om de zilte rus ging aangezien deze beide makkelijk te verwarren zijn maar Karel klonk resoluut en de tijd drong want het avondschemer dreigde; Een op het eerste zicht erg groot uitgevallen liefdegras langs de weg bleek stomp kweldergras te zijn. Stomp kweldergras houdt van wat zilte grond en komt dus vooral aan de kust en langs autosnelwegen voor. Toch geen alledaags grasje in onze streek dus!

Na anderhalf uur strepen, werden we technisch werkloos door het wegvallen van het daglicht zodat ons werkjaar afgesloten werd bij in een nabijgelegen drankgelegheid.

Excursiekalender

Donderdag 23 april   **Gent Sifferdok (D3-13-11)**

Afspraak: 18u30 aan parking Weba, Vliegtuiglaan.

Donderdag 7 mei   **Sint-Martens-Latem / Roskam (D3-31-12)**

Afspraak: 18u30 aan de kerk van St.Martens Latem.

Donderdag 21 mei   **St.Amandsberg (hok D3-13-31)**

Afspraak: 18u30 aan de kerk Campo Santo, St.Amandsberg

Donderdag 4 juni

Gent / AZ hok (D3-22-44)

Afspraak: 18u30 kerk Chr.Koning, Rerumnovarumplein

PWG Vlaamse Ardennen *plus*

Zaterdag 27 september

Gids: Karel De Waele

Flora van de stadsrand van Ronse, deel 1

12 deelnemers

Een zonnig weertje en een aanlokkelijk stadsrandbiotoop met o.a. een stukje van de oude spoorweg aan de Roterij zorgden voor een normale opkomst, met ook enkele deelnemers van Ronse zelf, waarvan er één bijzonder verbaasd was dat er toch nog zoveel natuur aanwezig was op enkele passen van zijn huis! De deelnemers konden goed enkele soorten leren herkennen en onderscheiden: Beklierde en Harde basterdwederik, Geelrode en Kransnaalbaar, Canadese en Hoge fijnstraal, Gespleten hennepnetel, Rood guichelheil, ... Een kaasjeskruid aan de rand van een akker verplichtte ons de boeken boven te halen: uiteindelijk bleek het, na grondig bekijken van de beharing van bloemsteel en vruchtjes, toch een Muskuskaasjeskruid te zijn. Na volhardend zoeken vonden we in de grazige verkavelingsbermen toch eindelijk ook de verwachte Brunel ... en het minder verwachte Hazenpootje. Vreemd genoeg ontbrak het Bezemkruiskruid in dit hok. In totaal streepten we 169 soorten, waaronder uiteraard enkele adventieven typisch voor een stedelijk milieu. Al met al toch een leerrijke excursie.

Zaterdag 11 oktober

Gids: Karel De Waele

Flora van de stadsrand van Ronse, deel 2

9 deelnemers

We begonnen de excursie wel met 9 deelnemers, maar na een uurtje bleek al duidelijk dat 5 plaatselijke deelnemers totaal andere verwachtingen hadden van een plantenexcursie: ze hadden nl. een echte wandeling verwacht met uitleg over de toepassingsmogelijkheden van de "kruiden" (blijkbaar hadden ze deze activiteit niet genoteerd uit "Meander", waarin duidelijk het opzet van onze planten-kruiptochten per km² uitgelegd staat). Jammer van dit misverstand! Het gekozen hok viel nochtans niet tegen qua soortenaantal en -variatie: we konden 189 soorten noteren, met uiteraard hoofdzakelijk planten specifiek voor ruderaal terreinen zoals, Groot hoefblad, Koninginnekruid, Zwarte mosterd, Look-zonder-look, Mierikswortel, Witte honingklaver, Kanariezaad, Japanse duizendknoop, ... We verheugden ons ook over de vondst van Klein en Straatliefdesgras, van Muur- en Steenbreekvaren en van Zomerfijnstraal en Bosrank.

Excursiekalender

Zaterdag 21 maart

Flora voorjaarsbos, deel 1 in Ronse

Afspraak: 14u00 aan de parking aan de zijkant van het kerkhof Hogerlucht te Ronse.

Gids: Karel De Waele, tel. 09/3864560 (GSM - enkel die middag: 0474/776276)..

We kammen het Bois Joly uit in hok E2-58-21.

Zaterdag 18 april   Flora van het voorjaarsbos, deel 2 in Louise Marie

Afspraak: 14u00 aan de kerk van Louise Marie.

Gids: Karel De Waele, tel. 09/3864560 (GSM - enkel die middag: 0474/776276). We kammen het Muziekbos uit in hok E3-51-11.

Zaterdag 2 mei   Flora van het Kluisbos, deel 1, in Ruien

Afspraak: 14u00 aan de parking van het recreatieoord Kluisbos te Ruien

Gids: Karel De Waele, tel. 09/3864560 (GSM - enkel die middag: 0474/776276).. We kammen het Kluisbos (oost) uit in hok E2-56-21.

Zaterdag 16 mei   Flora van het Kluisbos, deel in Ruien

Afspraak: 14u00 aan de parking van het recreatieoord Kluisbos te Ruien.

Gids: Karel De Waele, tel. 09/3864560 (GSM - enkel die middag: 0474/776276). We kammen het Kluisbos (west) uit in hok E2-56-12.

Zaterdag 6 juni   Flora van de Scheldevallei, deel 1 in Zingem

Afspraak: 14u00 aan de Scheldebrug tussen Zingem en Nederzwalm, kant Zingem.

Gids: Karel De Waele, tel. 09/3864560 (GSM - enkel die middag: 0474/776276). Samenkomst om 14u aan de Scheldebrug tussen Zingem en Nederzwalm, kant Zingem. We kammen de Grootmeers uit in hok E3-11-24.

Zaterdag 20 juni   Flora van de Scheldevallei, deel 2 in Zingem

Afspraak: 14u00 aan de kerk van Zingem.

Gids: Karel De Waele, tel. 09/3864560 (GSM - enkel die middag: 0474/776276). We kammen de Kleinmeers uit in hok E3-11-22.

Plantenwerkgroep Afdeling De Wielewaal

Terugblik op 2008

Evie Verboven

Het begon al op 30 maart tijdens een familiale tocht naar de Jutse Plassen te Koningshooikt. Het oude bosbestand stond vol met de voorjaarsflora, wit en geel van Bosanemoon, Speenkruid en Slanke sleutelbloem. Op 19 april gingen we naar de Lovenhoek, recent aangekocht door Natuurpunt. Het eerste perceel was een vochtig loofbos met veel braam en brandnetel en naarmate we verder in het bos gingen, werd de grond natter en natter. Tenslotte ontdekten we een prachtige groeiplaats van Paarbladig goudveil. Tot nu toe was er maar één groeiplaats in de Antwerpse Kempen. Dit is dus de tweede. Paarbladig goudveil komt voor in kwelzones in loofbos, bij voorkeur op lemige bodem. De volgende percelen die we onderzochten, vormden een smalle strook van naaldhout en Amerikaanse eik langs de weg. Leuk was nog de vondst van Bosereprijs aan de rand van de weg. Op 17 mei vertoefden we in het Viersels Gebroekt tussen het moeraskartelblad en de Blaaszegge. Op 31 mei terug naar de Lovenhoek. Het was een vrij lastig terrein, drassig, takken en stammen op de grond en overgroeid door allerlei kruid. Valeriaan, Hoge cyperzegge, Grote lisdodde, Koninginnekruid en Rietgras. 14 juni was een prachtige dag in Nismes met veel mooie

orchideeën. Op 21 juni wandelden we in Bevel waar vooral de prachtige bermvegetatie van de Grote Nete fantastisch was. Op 5 juli stonden we voor de derde keer in de Lovenhoek. Nu speurden we in een vochtig weiland met veel Pijptorkruid, Moeraswalstro, Geknikte vossenstaart, Moeras-vergeet-mij-nietje. Aan de beek vonden we Waterviolier, Grote egelskop, Wolfspoot en veel andere. Een laatste perceel was een vochtig loofbos van els en eik met Rietgras, Moeras- en Scherpe zegge, braam, Zwarte bes, Riet, Gele lis en Echte koekoeksbloem. Op 12 juli deden we in Koninshooikt inventarisatie in een km-hok. Meestal wegbermen, hier en daar een braakliggend terrein en een maïsveld. Tot onze verbazing vonden we Zilte rus, Zilte schijnspurrie of de zichtbare gevolgen van het zoutstrooien op de wegen. Ook ongewoon is de vondst van Bultkroos en Slanke waterweegbree. Begin augustus wandelden we langs de spoorlijn te Berlaar waar we vooral Rapunzelklokjes vonden.

Excursiekalender

Info: Evie Verboven 03 455 35 30
Kristine Wuyts 03 481 94 79
kristine.wuyts@natuurpunt-wielewaal.be

Dit seizoen schenken we aandacht aan het leren determineren. Beginners zijn op deze activiteit van harte welkom.
Met de flora (Heukels, De Langhe, ...) en loep leren we determineren.

Zaterdag 4 april Voorjaarsflora in de Nierlenderse bossen te Broechem

Afspraak: 14u00 aan de Kerk van Broechem

Leiding: Kristine Wuyts

Zaterdag 18 april Lovenhoek - inventarisatie

Afspraak: 9u00 aan de kerk van Pulderbos

Leiding: Evie Verboven

We onderzoeken enkele percelen van de Lovenhoek en schrijven onze indrukken

neer volgens de Tansley methode. Dat houdt in dat we bomen en planten herkennen of determineren, en punten geven volgens ze veel of weinig voorkomen. Meebrengen: pick-nick en drank, laarzen of stevige schoenen, flora en loep.

Dinsdag 28 april Determineren in de Willeboordwei te Zandhoven

Afspraak: 19u00 van kerk van Zandhoven

Leiding: Kristien Menten en Kristine Wuyts

Dit seizoen schenken we aandacht aan het leren determineren. Beginners zijn op deze activiteit van harte welkom. We maken een inventaris van bloeiende planten in de Willeboordwei.

Zaterdag 2 mei Excursie in de Steenbeemden te Kessel - Nijlen

Afspraak: 14u00 aan het Badhuis, Emblemsesteenweg 79 te Kessel

Leiding: Kristine Wuyts

Een gezellige wandeling in het reservaat, en we kijken niet alleen naar de plantjes maar hebben ook oor en oog voor de Blauwborst en kruipende,

vliegende en kriebelende kleine beestjes. Laarzen wenselijk. Meebrengen: loep, flora, insectengids.

Plantenwerkgroep Schijnvallei

Elke dinsdagmorgen tussen 9 uur en 12 uur is de planten- & zwammenwerkgroep actief, en dit het gehele jaar door. We doen dan natuurexcursies zowel in de eigen gebieden van de vereniging als in de natuurreservaten & domeinbossen, gelegen in de wijde omgeving.

Iedereen is van harte welkom op onze dinsdag- & vrijdagexcursies, ook absolute beginners. Belangstellenden die op de hoogte willen gehouden worden kunnen hun e-mailadres doorsturen naar Staf Brusselaers: colybia@skynet.be of bellen naar het secretariaat op nummer 03 354 55 06.

Inventarisaties in het natuurgebied Lovenhoek

We starten in 2009 op vrijdag **10 april** en eindigen de planteninventarisaties op vrijdag **28 augustus**. Voorlopige verzamelplaats is de kerk van **Pulderbos**

Planten in C6 Kempen

Het doel van deze werkgroep is om mensen die vaak of af en toe naar planten kijken in de omgeving met elkaar kennis te laten maken en elkaar te informeren via een discussiegroep op internet en via een klein aantal excursies (6 in 2008). Het werkgebied is beperkt tot C6, het kaartblad 17 volgens de topografische kaart van België waarin de gemeente Retie, Dessel, Mol, Geel, Balen, Meerhout, Ham, Leopoldsburg, Hechtel-Eksel, Peer, Overpelt, Neerpelt en Lommel geheel of gedeeltelijk liggen.

Meer weten ? Kijk dan ook eens op ons <http://groups.google.be/group/pic6>

Excursiekalender

Donderdag 14 mei

Mol Rauw, C6-24-32

Afspraak: 18u30 aan de parking Golfterrein Mol Rauw.

Donderdag 18 juni

Zeeploop bij Meerhout, C6-42-14

Afspraak: 18u30 op het Marktpllein Meerhout.

Donderdag 9 juli

Stotert bij Olmen, C6-44-33

Afspraak: 18u30 aan de Kerk van Olmen.

Donderdag 13 augustus

Ten zuiden van Gestel, C6-52-42

Afspraak: 18u30 aan de Kerk van Gestel.

Donderdag 17 september

Winkelomheide C6-41-33

Afspraak: 18u30 uur Kerk Winkelomheide

Plantenwerkgroep Thalictrum	Natuurpunt Geel - Meerhout
------------------------------------	-----------------------------------

Iedereen is welkom op de excursies. Beginningen zullen steeds ingewerkt worden. De naamgeving van de planten op de excursies gebeurt steeds in het Nederlands. Van alle excursies wordt steeds een verslag gemaakt, iedereen die meegaat met de plantenwerkgroep ontvangt dit verslag. Van de gegevens van de natuurgebieden zal de conservator en de verantwoordelijke van natuurstudie steeds een volledig verslag ontvangen. In dit verslag wordt steeds de Nederlandstalige en de wetenschappelijke plantennaam en tevens de ecologische groep van de plant volgens de standaardlijst van de Belgische vaatplanten; dit voor zijn jaarlijks monitoringsverslag.

Meer info: [Jeannine Simonis](mailto:Jeannine.simonis@telenet.be) 014/59 31 65
Jeannine.simonis@telenet.be

Zaterdag 18 april **Snepkensvijver en poel Westerlo**
Afspraak: 9u00 aan Pastorij Olen, Lichtaartseweg 200
Inventarisatie voorjaarsbloeiërs in de geadopteerde poelen in samenwerking met poelenwerkgroep "Waterleven"

Zaterdag 25 april **Bosperceel Kwarekken**
Afspraak: 9u00 Parking Beeltjens - Asberg Westerlo

Zaterdag 16 mei **Voormalig hooiland Zammelsbroek Geel**
Afspraak: 9u00 Kerk Oosterlo

Zaterdag 23 mei **Weiland Hellekens**
Afspraak: 9u00 ring Herentals aan de brug over de Kleine Nete en aan de kant van de Brandweer

Zaterdag 30 mei **Grasland Neerhelst- De Botten**
Afspraak: 9u00 einde Larumsebrugweg aan het kanaal te Neerhelst Geel

Zaterdag 13 juni **Snepkensvijver Kwelzone**
Afspraak: 9u00 Pastorij Olen, Lichtaartseweg 200

Zaterdag 20 juni **Gasthuisbeemd**
Afspraak: 9u00 infobord Roerdompstraat nr. 2 Olen

Zaterdag 27 juni **Schraal grasland Zammelsbroek**
Afspraak: 9u00 Kerk Oosterlo

Plantenwerkgroep Allium	Denderstreek
--------------------------------	---------------------

2008 was een fijn en soms vrij vochtig jaar, en er werden ook weer leuke, en interessante botanische vondsten gedaan. De plantenwerkgroep bestaat nu 35 jaar en uiteraard blijven we ook heel graag dit vijfendertigste jaar bezig.

We hebben met Allium gekozen om dit jaar 5 tetraden in de nu nog resterende hokken van het hokkenadoptieprogramma die zo kort mogelijk bij onze regio aansluiten. En deze elk twee keer te inventariseren..

Merk op in de bijgevoegde kalender dat we dit jaar ook nog twee Km-hokken in onze eigen regio gaan strepen = inventariseren, en dat we nog een hok (Schampaart) van vorig jaar gaan afwerken. Kortom in 2009 hebben we weer een boeiend programma voor de boeg. Wat het op het terrein zelf zal worden kan je best zelf komen meebeleven/ervaren.

Zoals je kan zien op bijgevoegde kalender inventariseren we in 2009 zowel in de streek van Hamme, Dendermonde-Baasrode-Buggenhout, Hekelgem, Haaltert-Heldergem , Vollezele-Galmaarden. Op aanvraag gaan we dit jaar ook "tussenin" inventariseren in reservaat Hogedonk maar deze data zijn nog niet vastgelegd.

Wil je nieuwe dingen zien, iets bijleren, eens in een andere omgeving of gebied komen. Vergezel ons op onze excursies, carpooling is telkens voorzien.

Meer info: Peter Tolleneer
Geraardsbergsesteenweg 188 bus 3
9320 Erembodegem
053/57 00 84
p.tolleneer@scarlet.be
Allium@belgacom.net

Excursies starten op zondag om 8u30 en op woensdag om 18u30. Afspraak aan de parking van het stedelijk kerkhof, in de Leo De Bethunelaan in Aalst.

Zondag 5 april	d4-51-43	Hekelgem/ Bleeregem
Zondag 19 april	e3-16-43	Haaltert-Heldergem/Oom
Zondag 3 mei	e3-58-31	Vollezele-Galmaarden/ Schampaart
Zondag 17 mei	d4-12-14	Hamme/Vrouwenbroek
Woensdag 27 mei	d4-11-23	Hamme/Lippeveld
Woensdag 3 juni	d4-11-31	Hamme/Hamme-Zogge
Woensdag 10 juni	d4-22-34	Dendermonde-Baasrode- Buggenhout/Mandekensstraat
Woensdag 17 juni	d4-21-44	Dendermonde/ Lutterzele

Plantenwerkgroep Scheldeland

Wie zijn wij ?

Een groepje plantenliefhebbers die in de lente, zomer en herfst regelmatig op stap gaan in het werkingsgebied van Natuurpunt Scheldeland om te genieten van alles wat er groeit en bloeit.

Dinsdag 26 mei   **Vosselare**   **D2.27.24**

Vosselarekouter (baan Landegem – Vosselare): bermen en akkerranden
Afspraak: 19u00 aan de sporthal te Eeklo of iets later aan de Kerk van Landegem

Dinsdag 9 juni   **Sint-Margriete**   **B2.58.31**

Oostkant van de Molenkreek
Afspraak: 19u00 aan de sporthal te Eeklo of iets later aan de Kerk van Sint-Margriete

Dinsdag 16 juni   **Belzele – Evergem**   **C3.52.31**

Landbouwgronden ten N van de Nieuwe Kale
Afspraak: 19u00 aan de sporthal te Eeklo of iets later aan de Kerk van Belzele

Dinsdag 23 juni   **Knesselare – Maldegem**   **C2.45.21**

Uiterste westkant Drongengoed en/of overkant Knokkeweg
Afspraak: 19u00 aan de sporthal te Eeklo of iets later aan het Hotel 'Eikenhof' langs de Knokkeweg

Plantenwerkgroep	Duinvioltje
-------------------------	--------------------

De plantenwerkgroep "Duinvioltje" telt enkele heel enthousiaste amateurbotanisten. De bijzonderste activiteit is het inventariseren van een twaalftal kwartierhokken per jaar aan de Westkust of in de polders van Veurne-Ambacht. Sinds een paar jaar bestaat er eveneens een Mossenwerkgroep die elke 2e dinsdag van de maand op uitstap gaat; in de voormiddag hebben we dan een buitenactiviteit en 's namiddags determineren we dan enkele vondsten. We verzorgen elke jaar ook een paar plantenwandelingen die openstaan voor iedereen en in het najaar is er dan een mossen- en korstmossenexcursie. Onze gegevens worden steeds bezorgd aan Natuurpunt Studie en aan FLOWER

Excursiekalender

Info: godfried.warreyn@scarlet.be of telefoon: 058 51 80 80

Zaterdag 11 april Omgeving van het station van Adinkerke   **d0.16.22**

Afspraak: 9u00 op de parking voor het station

Zaterdag 25 april Omgeving Annekensleed, De Moeren   **d0.17.41**

Afspraak: 9u00 op de parking voor het station van Adinkerke

Zaterdag 23 mei Omgeving Litto en Lenspolder, Nieuwpoort   **c1.41.32**

Afspraak: 9u00 op de parking van de Littofabriek

Zaterdag 30 mei Plaatsduinen-noord en Ter Yde-zuid, Oostduinkerke   **c0.48.41**

Afspraak: 9u00 op de Nieuwe Yde-laan ter hoogte van de Plaatsduinen

Zaterdag 20 juni Omgeving Allaertshuizen, Wulpen c1.51.14

Afspraak: 9u00 op kruispunt Veurnekeiweg en Allaerthuisenstraat, Wulpen

Zaterdag juni Omgeving Elzendamme, Lo-Reninge d1.41.31

Afspraak: 9u00 op oude weg naar Ieper, juist voor de brug over de IJzer

Plantenwerkgroep Klein-Brabant

De plantenwerkgroep blijft ook in 2009 actief! Bij elke excursie wordt een hok van 1 km² onderzocht (of een deel daarvan) en worden de waarnemingen aangestreept, met bijzondere aandacht voor determinatiekenmerken. Monitoring-excursies spelen zich af op perceelsniveau (binnen onze reservaten). Iedereen is welkom. Kom mee kijken, leren, genieten ...

2009 staat in het teken van hokken met nog weinig of oude waarnemingen, monitoring van reservaatpercelen, of hokken waarvan in het verleden nog maar een deel is bezocht.

Zondag 3 mei Bornem, Graafschap (C4=C4-53-33)

Afspraak: 9u00 aan de Kapel van Luipegem

Zondag 24 mei Hingene, Oudbroekpolder (monitoring van nieuwe reservaatpercelen nabij de Groene Wiel (I2=C4-54-23))

Afspraak: 9u00 aan de kerk van Wintam

Woensdag 10 juni Eikevliet (K4=C4-55-33), natuurgebied Eikenbroek

Afspraak: 19u00 kerk Eikevliet

Woensdag 29 juli Lippelo, Breutheide (F10=D4-23-24)

Afspraak: 19u00 Provincialeweg, kruispunt Breutheide

Woensdag 19 augustus Londerzeel, omgeving waterwingebied (H11= D4-24-32)

Afspraak: 19u00, parking café Lomast, Marselaardreef

Zondag 20 september Ruisbroek, kanaalzone tussen Rupel en zeekanaal (L5=D4-15-12 en M5=D4-15-21)

Afspraak: 9u00 Nijverheidstraat naast A12, ingang Van Gansewinkel om

Laarzen zijn altijd aan te raden, als het kan (lees: bijna steeds) gaan we ook van de wegen af. De wandelingen op zondag en maandag eindigen steeds rond 12 u, die op woensdagavond met het invallen van de duisternis.

Info: Ronny Segers, tel. 0477/55.66.38, r.segers@scarlet.be

Nieuwsbrief ZWAMMEN

natuurpunt

Paddenstoelenwerkgroep Natuurpunt

Momenteel zijn er in Vlaanderen 16 paddenstoelenwerkgroepen van Natuurpunt actief.

Zij organiseren talloze excursies waarbij aandacht besteed wordt aan educatie en inventarisatie van gebieden. Deze waarnemingen worden systematisch ingevoerd op op kwartierhokniveau (1 km x 1 km). Deze verspreidingsgegevens kunnen gebruikt worden om een beter inzicht te krijgen in de diversiteit, verspreiding en achteruitgang van paddenstoelen in Vlaanderen.

In Vlaams-Brabant werd in 2001 een atlasproject opgestart met ondersteuning van de provincie.

Momenteel wordt naar 60 gemakkelijk herkenbare soorten op houtsnippers, in graslanden, tussen mossen en in bossen gezocht. Dit project wil iedereen aansporen om in eigen tuin en streek naar paddenstoelen te kijken en de gegevens door te sturen naar Natuurpunt Studie. Meer info over het project vind je op de website.

Een handige brochure voor herkennen van de 60 soorten is verkrijgbaar in de Natuurpunt winkel voor de symbolische prijs van 3 euro.

Coördinatie Natuurpunt Studie

Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
015/ 29 72 22

Roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Natuurpunt Educatie

Hans Vermeulen & Wim Veraghtert
Graatakker 11
2300 Turnhout
tel. 014 47 29 53

Hans.Vermeulen@natuurpunt.be

Wim.Veraghtert@natuurpunt.be

Website (algemeen):

<http://www.natuurpunt.be>

(Fauna & Flora)

Paddenstoelen

Paddenstoel.flits

Dé maandelijkse digitale nieuwsbrief over paddenstoelen. Vol nieuws over nieuwe publicaties, projecten, excursies en interessante vondsten.

Schrijf je in via
www.natuurpunt.be

**Ook jij kan iets bijdragen aan de
Nieuwsbrief Paddenstoelen!**

Paddenstoelenproject Vlaams-Brabant

Vergadering redactie Provinciale paddenstoelenatlas

Op woensdag 11 maart ging er weer een vergadering door voor alle medewerkers aan de paddenstoelenatlas van Vlaams-Brabant. De opkomst was groot, we zaten met 13 vertegenwoordigers van alle werkgroepen verspreid over de hele provincie rond de tafel. De aanwezigen waren allen bereid om mee te schrijven aan de atlas. Hulp voor het schrijven van de soortenbesprekingen en/of een belangrijk gebied voor paddenstoelen is nog steeds welkom. Het belooft een dik boek te worden want momenteel zitten we aan 3112 soorten voor de provincie, waarvan er 2511 vóór 2000 werden waargenomen en 2426 nog vanaf 2000 tot 2008 werden gezien. Slechts 711 soorten werden in meer dan 10 uurhokken waargenomen en zullen met een kaartje verschijnen in de atlas. Voor de rest van de soorten worden krijg je een opsomming van alle vondsten. Meer dan 2/3 van de waargenomen soorten is dus zeldzaam in de provincie.

De volgende vergadering voor de atlas zullen foto's bekeken en geselecteerd worden voor de atlas. De bedoeling is om deze rijk te illustreren.

Wie mee wil schrijven of foto's wil aanleveren voor de atlas kan contact opnemen met Roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Nog een extra stimulans om mee te werken aan het atlasproject: medewerkers krijgen de "Atlas van de regio Leuven" aan de prijs van 10 euro.

Brandplekpaddenstoelen gezocht

Momenteel is er in Vlaanderen maar weinig bekend over brandplekpaddenstoelen. Wanneer na branden in natuurgebieden de brandplekken met rust worden gelaten is de kans groot dat er snel een aantal opvallende soorten verschijnen. Een gemakkelijk herkenbare en algemene zwam op brandplekken is bijvoorbeeld de geelbruine Brandplekbundelzwam (*Pholiota highlandensis*, foto links). Deze groeit meestal in groepen op verbrand hout. De meeste brandplekpaddenstoelen zijn zeldzaam en gaan

achteruit door afname van branden als beheersmaatregel. De Vlaamse mycologen starten daarom met een brandplekkenproject, waarmee een betere kijk kan verkregen worden op de toestand van deze zwammen in Vlaanderen. Voor dit project wordt op twee manieren medewerking gezocht: enerzijds zoeken we beheerders die locaties van recente (tot twee jaar oud) brandplekken kunnen aanbrengen, anderzijds is medewerking van paddenstoelenkenners die mee naar brandplekzwammen willen zoeken ten zeerste gewenst. In Natuur.focus verscheen recent een artikel over dit project. Voor meer informatie kan je terecht bij Wim.Veraghtert@natuurpunt.be of Roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Elzenkatjesmummiekelkje en verwanten

Maart is de topperiode van het Elzenkatjesmummiekelkje (*Ciboria amentacea*), een soort die gespecialiseerd is in het opruimen van oude mannelijke Elzenkatjes, soms ook wilgenkatjes, in vochtige bossen en struwelen. Meestal zijn de katjes reeds half begraven. Maar als je een beetje woelt onder Els is de kans vrij groot dat je dit kleine kelkje vindt. Je moet wel

goed kijken want het zwammetje is slechts enkele millimeters tot maximaal één cm groot. In feite is dit een algemene soort, maar ze wordt meestal over het hoofd gezien. Er wordt te weinig naar paddenstoelen gekeken in elzenbroeken en zeker in het voorjaar. Volgens sommige auteurs is het Elzenkatjesmummiekelkje slechts een vorm van het Populierenmummiekelkje (*Ciboria caucis*), een soort die in het voorjaar verschijnt op gevallen katjes van populier. Maar wij beschouwen deze voorlopig nog als een aparte soort. In het najaar kan je op oude vrouwelijke katjes van Els het Elzenpropjesmummiekelkje (*Ciboria viridifusca*) vinden. Op katjes van Hazelaar kan je het Hazelmummiekelkje (*Ciboria coryli*) vinden, dat macroscopisch sterk gelijkt op Elzenkatjesmummiekelkje, maar zich microscopisch duidelijk onderscheidt door de grote sporen. Ook niet zeldzaam in gagelstruwelen is het Gagelmummiekelkje (*Ciboria acerina*) op oude mannelijke katjes van Gagel, maar (vandaar de naam) dit werd ook gemeld van oude bloeiwijzen van Esdoorn. Naast de mummiekelkjes op katjes bestaan er ook nog kleinere (max. 3mm) mummiekelkjes op zaden. Elzenzaadmummiekelkje (*Ciboria alni*) verschijnt in het vroege voorjaar en Berkenzaadmummiekelkje (*Ciboria betulae*) verschijnt later in het voorjaar (april-mei). En in mei en juni kunnen we tenslotte op afgevalen zwart geworden vruchtjes van Zegges het Zeggemummiekelkje (*Ciboria aschersoniana*) aantreffen.

Arnolds E., Kuyper Th. & Noordeloos M. E. (1995) – Overzicht van de paddenstoelen in Nederland.

<http://biologi.uio.no/bot/ascomycetes/Taxa/Ciboria.html>

Paddenstoelenwerkgroep Mycoflora

natuurpunt Dubbelloof

Excursiekalender

5 april: Lovenhoek Pulderbos, parking kerk Pulderbos
3 mei: Winkelsbroek-De Dongen Turnhout, Mastheidestraat
28 juni: Fort 5 Edegem, parking kerkplein Edegem

Dit is telkens zondagvoormiddag van 09.00u tot 12.00u
Meer info: Anja Wijns 014/75 02 15 of 0496/72 48 11

Mycologia Zuid-West-Vlaanderen

Aangesloten bij de Zuid-West-Vlaamse Natuur- en Milieukoepel

Secretariaat Jan Breydellaan 94 8500 Kortrijk

Maandelijke paddenstoelentochten in 2009

Zoeken naar paddenstoelen, schimmels en andere zwammen op woensdagnamiddag

1 april Paddenstoelen in het Sint Arnolduspark en Bassegebos te Tiegem

Gids: Christine Hanssens

Afspraak: 13u30 parking 't Fonteintje Kapellestraat te Tiegem

6 mei Op zoek in het Provinciedomein Bergelen te Gullegem

Gids: Frank Vandendriessche

Afspraak: 13u30 parking Nec De Rand te Gullegem

3 juni Paddenstoelen in Provinciedomein de Gavers te Deerlijk-Harelbeke

Gids: Frank Vandendriessche

Afspraak: 13u30 parking Oost (Deerlijk)

Maandelijke microscopie in 2009

Paddenstoelen en andere zwammen microscopisch bekijken op woensdagnamiddag.

Afspraak: om 13u30' in het N.e.c. de Steenoven, Schaapsdreef 29 te Kortrijk

Woensdag 15 april

Woensdag 20 mei

Woensdag 17 juni

Meer info:	Hanssens Christine	056/212313
	Vandendriessche Frank	056/227139
	Vandeplancke José	056/354364
	Desmet Jimmy	0497/105227
	Iserbyt Joseph	056/419916
	www.mycologia.tk	
	mycologia@gmail.com	

De Vlaamse Mycologendag werd dit jaar georganiseerd door Mycolim in de Universiteit Hasselt. Het programma varieerde van ecologisch tot taxonomisch onderzoek. Roland Dreesen en Michiel Duser kwamen ons meer vertellen over hun geologisch onderzoek in de Nietelbroeken en Moelingen. Deze gebieden zijn op gebied van mycoflora bijzonder rijk, wat ondergronds te verklaren valt door scherpe gradiënten. Geologische verstoring zorgde hier voor een waaier aan biotopen dicht bij elkaar. Maar zullen we deze biodiversiteit kunnen behouden?

André de Haan kwam ons meer vertellen over de Bundelmosklokje(s). Na grondig microscopisch onderzoek en aanvullend DNA-onderzoek blijken er slechts drie soorten voor te komen in Vlaanderen. De macroscopische variatie en ecologie binnen de soorten is zo verscheiden dat ze vroeger opgesplitst werden in meerdere soorten. Binnenkort zullen deze bevindingen gepubliceerd worden in "Fungi non deliniati *Galerina* deel 3". Een nieuw bundelmosklokje dat op drie plaatsen in Vlaanderen werd gevonden, wordt opgedragen aan Ruben Walley en krijgt de naam *Galerina walleyana*.

Lucrèse Van Nieuwerburgh bracht het vervolgverhaal op haar studie naar mycena's in Vlaanderen. Ze wees ons op een aantal sterk gelijkende soorten en gaf aan hoe we die best uit elkaar kunnen houden, zowel macroscopisch als microscopisch. Bernard De Clercq vond een nieuwe Houtskoolzwam (*Daldinia*) voor België op Els en illustreerde hoe we deze kunnen onderscheiden van de vrij algemene Kogelhoutskogelzwam.

Lieve Deceuninck gaf het startsignaal voor het brandplekkenproject. Gedurende de volgende drie jaar zullen een aantal brandplekken in elke provincie worden opgevolgd door mycologen in samenwerking met terreinbeheerders.

Tussen de middag werd een groepsfoto gemaakt en was er tijd om bij te praten of boeken te kopen. Daarna werd de eerste algemene vergadering van KVMV gehouden, de nieuwe vereniging is nu één jaar oud.

Raf Leysen deed zijn relaas over 15 maanden inventarisaties voor de zwammenatlas van Vlaams-Brabant. Met zijn enthousiasme gaf hij duidelijk aan dat Team Leuven ook na de atlas verder gaat met inventariseren. Luc Lenaerts gaf uitleg bij de foto-impressie van zijn echtgenote Danielle Clits van het kustweekend van 2008. Hiermee maakte hij reclame voor het kustweekend van 2009 dat weer doorgaat in De Panne.

Tenslotte bracht het natuurlandduo Roosmarijn Steeman en Wim Veraghtert een mooie reeks foto's van bijzonderheden die zij het voorbije jaar tegenkwamen.

Een foto-verslag van deze mycologendag vind je op http://www.mycolim.be/FI/2009/Web_Diepenbeek_210309/index.html

De **Koninklijke Vlaamse Mycologen Vereniging** heeft als doel het bevorderen van de mycologie, het plegen van overleg tussen de verschillende mycologische groeperingen in Vlaanderen, het fungeren als overlegorgaan met andere instanties voor natuurstudie en met de overheid. Zij organiseert jaarlijks een Vlaamse Mycologen-dag, die beurtelings wordt ingericht door een van de vijf Vlaamse groeperingen, AMK, MEISE , MYCOLIM, OVMW en ZWAM.

Het lidgeld bedraagt **€ 18,00** per kalenderjaar, een gezinslidgeld **€ 20,00**.
Betaling kan geschieden door overschrijving op bankrekening **737-0187576-21**
(IBAN: BE17 7370 1875 7621 - BIC: KREDBEBB)

nieuwe leden kunnen hun gegevens doorgeven aan het secretariaat (naam, telefoonnummer, e-mailadres) bij Myriam de Haan, Leopoldstraat 20 bus 1.1
2850 Boom. 03/888 75 14 - myriam.de.haan@skynet.be.

